

NACRT 4

Regionalne strategije ruralnog razvoja

za Braničevo-Podunavlje

2016.-2020.

RRA „Braničevo-Podunavlje“ d.o.o.

18. jul 2016.

Sadržaj

I.	SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA.....	3
1.	Osnovne informacije o Regionu	3
1.1.	Površina.....	3
1.2.	Reljef i klima.....	4
1.3.	Istorijsko, kulturno i prirodno nasleđe.....	4
1.4.	Saobraćajna infrastruktura i javni prevoz	4
1.5.	Komunalna infrastruktura i stanje životne sredine.....	5
1.6.	Razvijenost područja.....	6
2.	Privreda.....	7
2.1.	Opšte informacije.....	7
2.2.	Ključni privredni sektori	7
2.3.	Tržište radne snage	15
3.	Demografske karakteristike i trendovi.....	15
3.1.	Broj stanovnika i naseljenost	15
3.2.	Demografska kretanja.....	16
3.3.	Starosna/polna struktura	17
3.4.	Obrazovna struktura	17
4.	Socijalne karakteristike	18
4.1.	Obrazovanje	18
4.2.	Zdravstvo.....	19
4.3.	Socijalna zaštita.....	19
4.4.	Kultura.....	20
4.5.	Sport.....	20
4.6.	Civilno društvo	20
4.7.	Socijalna uključenost i rizik od siromaštva.....	21
5.	Među-sektorska teritorijalna saradnja i lokalne politike u oblasti ruralnog razvoja	21
6.	SWOT analiza	23
7.	Konkurentne prednosti i ključni izazovi	26
II.	STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA	27
1.	Vizija i misija.....	27
2.	Prioritetne oblasti	28
2.1.	Prioritetna oblast 1: Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede.....	29
2.2.	Prioritetna oblast 2: Diversifikacija privrednih aktivnosti i razvoj preduzetništva	33
2.3.	Prioritetna oblast 3: Unapređenje infrastrukture i održivo korišćenje prirodnih resursa 36	
2.4.	Prioritetna oblast 4: Unapređenje društvenih delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa	
	38	
3.	Usklađenost sa strateškim i planskim dokumentima	40
4.	Potencijalni izvori finansiranja	47
5.	Implementacioni okvir	48
III.	PRILOZI	50
1.	Izvori i literatura.....	50
2.	Lista skraćenica	51
3.	Učesnici u procesu izrade Strategije	52

I. SOCIO-EKONOMSKA ANALIZA

1. Osnovne informacije o Regionu

1.1. Površina

Braničevsko-Podunavski region se nalazi u centralno-istočnoj Srbiji. Ukupna površina iznosi 5,107 km² što je 5.8% teritorije Srbije. Region čine dva administrativna okruga: Braničevo i Podunavlje. Okrug Braničevo sadrži 1 grad – Požarevac (koji ima i izdvojenu administrativno-teritorijalnu jedinicu – gradsku opštinu Kostolac) i 7 opština: Veliko Gradište, Golubac, Malo Crniće, Žabari, Petrovac, Kučevo, Žagubica, a Podunavlje sadrži 1 grad – Smederevo i 2 opštine: Smederevska Palanka i Velika Plana. Na nivou regiona, postoji ukupno 248 naselja¹.

Region/Okrug/Opština	Površina km ²	Br. naselja	Br. MZ	Tipologija naselja	POURP	Planinska područja
Braničevo	3.857	189	197		38	10
Grad Požarevac	477	27	38	grad		
Požarevac	374	22	33			
Kostolac	103	5	5	opština		
Veliko Gradište	344	26	25	opština		
Golubac	367	24	24	opština	3	
Žabari	264	15	17	opština	15	
Žagubica	760	18	15	opština		7
Kučevo	721	26	24	opština		3
Malo Crniće	269	19	19	opština	19	
Petrovac na Mlavi	655	34	35	opština	1	
Podunavlje	1.250	59	75		0	0
Velika Plana	345	13	16	opština		
Grad Smederevo	484	28	38	grad		
Smederevska Palanka	421	18	21	opština		
BP region	5.107	248	272		38	10

Mapa 1: Braničevsko-Podunavski region u RS

Izvor: SEA BP 2009

Mapa 2: Opštine Braničevsko-Podunavskog regiona

Izvor: SEA BP 2009

¹ Republički zavod za statistiku, *Opštine i regioni u Srbiji 2014; Zakon o teritorijalnoj organizaciji RS (SG RS, br. 129/2007); Pravilnik o određivanju područja sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi (SG RS, br. 29/13)*

1.2. Reljef i klima

Geografski, region je podeljen na istočni brdsko-planinski deo (Homoljsko-Kučajske planine) i centralno-zapadni deo, okružen rekama: Dunavom na severu, i njegovim pritokama, Velikom Moravom, Pekom i Mlavom, sa juga. Reke navodnjavaju otvorene ravnice i čine ih plodnijim. Najveća ravnica je Stig. Ukupno 61% teritorije se odlikuje vrlo kvalitetnim tipovima zemljišta. U zavisnosti od tačnog geografskog položaja, u Braničevsko-Podunavskom regionu postoje dva tipa klime: planinska klima u njegovom istočnom delu i kontinentalna klima u centralno-zapadnom delu. U zapadno-centralnom delu regiona, zemljište dobija 650mm padavina godišnje. Najveća količina padavina je u maju (72mm) i junu (86mm), a najmanja u februaru (38mm). Ceo region je vetrovit. Najčešće, vetrovi duvaju sa jugozapada - *košava*, ali povremeno duvaju i severozapadni vetrovi. Više od 170 dana u godini je vetrovito. Region se uklapa u državni proseka sa 62-91 sunčanih dana u godini.

1.3. Istorijsko, kulturno i prirodno nasleđe

Mnogi istorijski događaji su ostavili izuzetni kulturni pečat i dragoceno nasleđe ovom regionu. Ovde se nalaze spomenici kulture od izuzetnog i velikog značaja, uključujući: Viminacium (Kostolac), tvrđava Golubac (Golubac), Ramska tvrđava (Veliko Gradište), Smederevska tvrđava (Smederevo), Krakul Jordan (Kučevo) i Radovanjski lug (Velika Plana), ali i brojni manastiri i različiti spomenici prošlog vremena.

Dunav, Velika Morava i drugi rečni tokovi, izvori vode (Krupaja, Vrelo Mlave, Ždrelo, Palanački Kiseljak i dr.), ravnice i planinski Homoljsko-Kučajski predeo, predstavljaju raznoliku i relativno netaknutu životnu sredinu. Najosetljiviji deo prirodnog nasleđa regiona – NP Đerdap je zaštićen, a ključnim prirodnim atrakcijama (Đerdapska klisura, pećine Ceremošnja i Ravništarka, Prerast, Srebrno jezero, ...) nastoji se upravljati u skladu sa principima održivog razvoja.

Mapa 3: Prirodni resursi regiona

Izvor: SEA BP 2009

1.4. Saobraćajna infrastruktura i javni prevoz

Braničevsko-Podunavski region ima odličnu nacionalnu i internacionalnu dostupnost: koridorima VII (Dunav) i X (auto-put). U ovom Regionu se nalazi izuzetno važan deo nacionalne transportne strukture, u nacionalnom i internacionalnom smislu. Tri važna arterijska puta prolaze kroz Region:

- Auto-put: Beograd - Niš (glavni krak panevropskog koridora X, koji povezuje Austriju, Sloveniju, Hrvatsku, Mađarsku, Makedoniju, Bugarsku, Grčku i Tursku),
- Železnička linija koja prati isti pravac kao koridor X,
- Dunav, koji je kroz Srbiju potpuno plovao i koji predstavlja značajan, ali nedovoljno iskorišćen transportni potencijal (panevropski koridor VII, obuhvata ceo tok Dunava od Nemačke do Bugarske-Crnog mora)

Magistralni put M-24 ("Dunavska magistrala") prolazi kroz Nacionalni park Đerdap i povezuje nekoliko internacionalnih graničnih prelaza sa Rumunijom i Bugarskom. Pored toga, putevi važni za privredu uključuju pravce: Kučevo-Majdanpek-Đerdap i Petrovac-Žagubica-Bor-Zaječar. Ovi putevi su trenutno u lošem stanju. Iz pravca Beograda postoji železnička linija Beograd-Požarevac-Kučevo-Majdanpek-Bor. Centralni i zapadni delovi Regiona su dobro povezani u smislu blizine Beograda i internacionalnih puteva, za razliku od istočnog dela, gde je putna infrastruktura većinom loša.

U Regionu postoji ukupno 287 km magistralnih, 712 km regionalnih i 1433 km lokalnih puteva, 177 km železničkih pruga, a tok Dunava kroz Region iznosi 74 km.

Javni prevoz je relativno dobro organizovan višestrukim dnevnim autobuskim linijama koje povezuju administrativne centre okruga i okolna naselja. Ipak, dostupnost udaljenijih i marginalizovanih opština je smanjena.

1.5. Komunalna infrastruktura i stanje životne sredine

Region je neto izvoznik električne energije (TE-KO Kostolac). Niska energetska efikasnost i upotreba zastarele tehnologije su glavni problemi energetske infrastrukture identifikovani na nacionalnom pa tako i na regionalnom nivou, kao i njeni negativni uticaji na životnu sredinu. Prema dostupnim podacima o potencijalima za korišćenje obnovljivih izvora energije u Braničevsko-Podunavskom regionu, identifikovane su sledeće mogućnosti:

- Male hidro-elektre: na teritoriji opština Golubac, Žabari, Žagubica i Kučevo (Dunav, Velika Morava, Mlava i Pek)²
- Vetro-elektre: Veliko Gradište, Žagubica
- Sunčeva energija: teritorija Braničevskog okruga

Za mogućnosti korišćenja geotermalne energija i biomase, neophodna su dalja istraživanja i studije.

Uprkos bogatim vodnim resursima koji nadilaze nacionalni prosek (procenjene dostupne podzemne vode po stanovniku su 3.09 l/s za Braničevski okrug i 3.47 l/s za Podunavski okrug), vodosnabdevanje pijaćom vodom nije na zadovoljavajućem nivou. Na nivou Regiona, 67,63% domaćinstava priključeno je na javni sistem vodosnabdevanja, ali je u ruralnim opštinama taj procenat značajno niži. Požarevac, Smederevska Palanka i Velika Plana se snabdevaju vodom sa vodnog izvora u blizini Velike Morave. U Regionu postoje i veštačka jezera različite veličine: Zaova, Suvi do, Srebrno jezero. Raspoloživi vodni resursi se ne koriste dovoljno niti efikasno za navodnjavanje u poljoprivredi.

Mali broj domaćinstava je priključen na javni kanalizacioni sistem (47,46%) i na skoro nepostojeću infrastrukturu prečišćavanja otpadnih voda, a ovo su faktori koji direktno doprinose zagađenosti

² <http://mhe.mre.gov.rs/Katastar%20MHE/>

površinskih i podzemnih voda. Većina postojećih postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda uključuje samo osnovno mehaničko prečišćavanje, a neki od postojećih sistema nisu u upotrebi.

Stanice za monitoring nivoa zagađenosti vazduha smeštene su u dva najveća industrijska centra u Regionu, Smederevu i Kostolcu. Prema Godišnjem izveštaju o stanju kvaliteta vazduha Smederevo je tokom 2014. g. imalo 33 dana sa prekomernom koncentracijom zagađivača u vazduhu (SO₂, NO₂, čađ), tj. svrstan je u III kategoriju zagađenosti.³ Zagađenost vazduha je izražena povremeno i na teritoriji opština Veliko Gradište i Golubac, uzrokovano nepropisnim odlaganjem pepela u rudniku bakra smeštenom s druge strane Dunava u Rumuniji. Što se tiče alergena, u Regionu postoji uređaj za merenje koncentracije polena u Požarevcu gde je u 2014. g. zabeleženo više od 30 dana sa prekoračenom koncentracijom ambrozije u vazduhu.

Pored zagađenosti vode i vazduha, upravljanje komunalnim (opštinskim) i industrijskim otpadom je najveći ekološki problem u Regionu. Procenjuje se da se na deponijama u Braničevsko-Podunavskom regionu godišnje odlaže 106.000 t otpada. Međutim, u Regionu postoji znatan broj nekontrolisanih deponija, a količina otpada je mnogo veća nego što je do danas zabeleženo. Postojećim deponijama se ne upravlja na odgovarajući način i nisu dovoljno velikih kapaciteta, niti su izrađene prema trenutnim međunarodnim sanitarnim standardima. Trenutni kapaciteti za reciklažu su mali. Ne postoje postrojenja za odlaganje opasnog otpada, dok je u oblasti odlaganja životinjskog otpada učinjen bitan napredak izgradnjom objekta za preradu životinjskog otpada u Smederevu 2015. godine. Osim toga, postoji i veliki problem sa odlaganjem pepela iz Termoelektrane Kostolac. Neophodno je sprovesti remedijaciju postojeće deponije za odlaganje pepela i pronaći ekološki i tehnički održiva rešenja za njegovo odlaganje.

Kad su u pitanju telekomunikacije, pokrivenost javnim fiksnim i mobilnim telekomunikacijskim mrežama je dobra širom Regiona, kao i radio i TV signalima javnih i komercijalnih servisa različitog opsega. Međutim, u skladu sa nacionalnom statistikom dostupnost Interneta i broj korisnika računara bitno je manji u ruralnim sredinama.

1.6. Razvijenost područja

Prema službenoj klasifikaciji⁴, region Južne i Istočne Srbije je razvrstan u grupu nedovoljno razvijenih regiona u kojima je vrednost domaćeg bruto proizvoda ispod vrednosti republičkog proseka, a opštine u Braničevsko-Podunavskom regionu su razvrstane u grupe različitog stepena razvijenosti:

Grupa	Stepen razvijenosti	Opštine BP regiona
1.	Iznad republičkog proseka	Požarevac
2.	80-100% republičkog proseka	Smederevo
3.	60-80% republičkog proseka	Velika Plana, Veliko Gradište Smederevska Palanka
4.	Ispod 60% republičkog proseka	Žabari, Žagubica Kučevo, Malo Crniće Petrovac na Mlavi
Devastirane	Ispod 50% republičkog proseka	Golubac

³ Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u republici Srbiji 2014..g., Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine/Agencija za zaštitu životne sredine

⁴ Vlada Republike Srbije: Uredba o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave za 2014. godinu, Službeni glasnik RS 104/2014 od 01.10.2014.

2. Privreda

2.1. Opšte informacije

Procesi restrukturiranja i privatizacije su još uvek u toku, što uz nedostatak investicija negativno utiče na prvenstveno značajne industrijske resurse iz prethodnog perioda. I pored toga, privredu Regiona nose 2 velika javna sistema: Termo-elektrana i kopovi Kostolac i Železara Smederevo.

U 2014. godini, u Regionu je registrovano ukupno 3.209 aktivnih privrednih društava i 10.379 aktivnih samostalnih preduzetnika⁵. Većina privrednih društava posluje u sektoru usluga, potom veleprodaje i svega oko 6% se bavi proizvodnjom. Oko 40% samostalnih preduzetnika posluju u oblasti trgovine na malo, oko 15% se bavi nekim vidom proizvodnje i zanatskih usluga, a oko 9% se bavi sektorom ugostiteljstva i hotelijerstva. Preduzetništvo je nedovoljno razvijeno, posebno u ruralnim područjima.

Poslovna infrastruktura u Regionu je relativno dobro razvijena kroz nekoliko aktivnih industrijskih zona (Smederevo, Smederevska Palanka, Velika Plana) i slobodnom zonom u Smederevu. Industrijska zona u Požarevcu je u procesu formiranja, dok postoje inicijative za formiranje manjih poslovnih zona i u ruralnim opštinama Regiona. Uslugama podrške razvoju nauke i tehnologija bavi se 5 institucija iz oblasti poljoprivrede, a usluge podrške poslovanju pružaju: Regionalna razvojna agencija BP, RPK Požarevac, nekoliko aktivnih poslovnih udruženja i lokalne Kancelarije za LER. U regionu ne postoji nijedan biznis inkubator i tek jedan registrovani klaster. RRA BP redovno u regionu realizuje različite nacionalne programe podrške razvoju MSPP sektora (start up obuke, obuke i mentoring za postojeća MSPP, podrška kod korišćenja kredita i subvencija, i dr.).

Sa stanovišta razvojnih potreba Srbije, region ima poseban značaj obzirom na njegove osnovne makro vrednosti:

- Zona ušća Velike Morave u Dunav (Smederevo-Požarevac-Kostolac) kompleksni sadržaji,
- Zona priobalja Dunava (Smederevo, Kostolac, V.Gradište, Golubac, Đerdapska klisura) kompleksni sadržaji,
- Zona uglja (Kostolac) razvoj energetike,
- Zona priobalja Velike Morave, Stig, Mlava, Braničevo – razvoj poljoprivrede,
- Beljanica, Homoljske planine, Kučajske planine, Đerdap – razvoj šumarstva i turizam,
- Doline Velike Morave, Dunava, Mlave, Peka, Ralje i Jasenice – razvoj mreže državnih puteva prvog i drugog reda⁶.

2.2. Ključni privredni sektori

Vodeće oblasti privređivanja u regionu su eksploatacija uglja, energetika, proizvodnja čelika, metaloprerađivačka i mašinska industrija i agroindustrija. Sektor industrije doprinosi regionalnoj bruto dodatoj vrednosti (BDV) sa oko 60%, odnosno sa oko 5% nacionalnoj BDV, a velika industrijska preduzeća koncentrisana uglavnom u urbanim zonama (Železara Smederevo, TE-KO Kostolac, GOŠA FOM, GOŠA Montaža, Goša FŠI, Koncern Bambi), ujedno su i najveći poslodavci pored sektora državne uprave, obrazovanja, zdravstvene i socijalne zaštite.

³ Agencija za privredne registre RS

⁶ Regionalni prostorni plan za područje Podunavskog i Braničevskog upravnog okruga 2011.-2020., Službeni glasnik RS br. 8/15

Sektor turizma u regionu poseduje određene komparativne prednosti, prevashodno u smislu raznovrsnog prirodnog i kulturnog nasleđa i blizine perspektivnih tržišta. Ipak, njegovu konkurentnost onemogućuje primarno loša infrastrukturna osnova, nerazvijena turistička ponuda/proizvodi i nezadovoljavajući ljudski resursi. Proteklih godina, turistički promet je u blagom porastu, zahvaljujući investicijama u ključne atrakcije (arheološko nalazište Viminacium, rekonstrukcija Golubačke i Ramske tvrđave u toku) i turističke kapacitete (Silver lake resort, banja Ždrelo i dr.), ali region i dalje doprinosi ukupnom turističkom prometu Srbije sa oko svega 3%⁷. Tokom 2016. godine na teritoriju regiona biće uređena 4 pristaništa, tj. lučka područja (Smederevo, Kostolac-Požarevac, Ram-Veliko Gradište i Golubac), koji će unaprediti dostupnost područja posetiocima rečnim tokom Dunava.

		Braničevo	Podunavlje	BP region	ukupno RS	% od ukupno RS
ukupno	turisti	32.569	17.282	49.851	2.192.435	2,27%
	noćenja	70.840	21.127	91.967	6.567.460	1,40%
domaći	turisti	28.231	9.163	37.394	1.270.667	2,94%
	noćenja	62.624	11.214	73.838	4.579.067	1,61%
prosečan br. noćenja		2,2	1,2	1,7	3,6	
strani	turisti	4.338	8.119	12.457	921.768	1,35%
	noćenja	8.216	9.913	18.129	1.988.393	0,91%
prosečan br. noćenja		1,9	1,2	1,6	2,2	

U skladu sa identifikovanim potencijalima i aktuelnim trendovima, razvojna perspektiva sektora turizma regiona sadržana je u sledećim specijalizovanim ponudama:

- Nautički turizam, banjski turizam, vodeni sportovi, sportski ribolov
- Biciklistički turizam, pešačenje, planinarenje, paraglajding, pećinski turizam
- Relaksacioni turizam (*leisure tourism*)
- Ruralni turizam
- Manifestacioni i etno turizam
- Religiozni i kulturni turizam

Mapa 4: Indikativne turističke brend-destinacije u regionu

Izvor: RRS BP 2009-2014

⁷ Republički zavod za statistiku, Opštine i regioni u Srbiji 2014

Pored navedenih, u privredi regiona prisutna je agro-prerađivačka industrija, građevinska industrija, drveno-prerađivačka industrija i druge u manjem obimu.

2.2.1. Poljoprivreda

Poljoprivreda predstavlja jedan od najznačajnijih segmenata privrede regiona, koji je uprkos svojim potencijalima nedovoljno iskorišćen. Prirodna raznovrsnost uslovlila je razvoj različitih tipova poljoprivredne proizvodnje (ratarstvo, povrtarstvo, voćarstvo, stočarstvo), koji predstavljaju osnov za dalji razvoj sektora, uz poštivanje zahteva tržišta i međunarodnih standarda. Tradicionalna prehrambeno prerađivačka industrija u regionu je izgubila na značaju tokom procesa privatizacije. Organska proizvodnja zastupljena u značajnoj meri: prema evidenciji Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine, u 2014. godini je 5 proizvođača iz regiona bilo uključeno u organsku proizvodnju (293 na nivou Srbije), uglavnom biljne proizvodnje bobičastog voća, pečurki, samoniklog i aromatičnog bilja, ali je zastupljena i semenska proizvodnja nekoliko pomenutih proizvoda.

2.2.1.1. Poljoprivredno zemljište

Ukupno 71,35% od ukupne površine BP regiona čini raspoloživo poljoprivredno zemljište (na republičkom nivou učešće iznosi 65,8%), ali se svega 40,94% istog koristi (209.084ha)⁸. Od ukupno korišćenog poljoprivrednog zemljišta, svega 1,16% se navodnjava.

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>Ukupna površina ha</i>	<i>Poljoprivredno zemljište %</i>	<i>Korišćeno polj.zem. ha</i>	<i>Korišćeno polj.zem. %</i>
Braničevo	385.700	60,70%	135.748	35,20%
Grad Požarevac	47.700	74,10%	24.981	52,37%
Požarevac	37.400		22.666	60,60%
Kostolac	10.300		2.315	22,48%
Veliko Gradište	34.400	71,10%	17.691	51,43%
Golubac	36.700	39,50%	6.416	17,48%
Žabari	26.400	80,40%	13.144	49,79%
Žagubica	76.000	46,80%	18.893	24,86%
Kučevo	72.100	45,40%	11.622	16,12%
Malo Crniće	26.900	83,60%	14.778	54,94%
Petrovac na Mlavi	65.500	72,90%	28.221	43,09%
Podunavlje	125.000	82,00%	73.336	58,67%
Velika Plana	34.500	78,10%	18.994	55,06%
Smederevo	48.400	79,90%	26.560	54,88%
Smederevska Palanka	42.100	87,50%	27.782	65,99%
BP region	510.700	71,35%	209.084	40,94%

2.2.1.2. Višegodišnji zasadi

U nameni korišćenog poljoprivrednog zemljišta dominiraju oranice i bašte koje obuhvataju gotovo 80% površina, na kojima se najviše uzgaja krmno bilje (detelina i lucerka) i žita (pšenica i ječam). Najmanje su zastupljene u brdskim ruralnim sredinama (Žagubica, Kučevo, Golubac) u kojima su

⁸ Republički zavod za statistiku, Opštine i regioni u Srbiji 2014

dominantne livade i pašnjaci, odnosno šumsko zemljište koje čini gotovo 14% od ukupnog raspoloživog poljoprivrednog zemljišta regiona⁹.

Od povrtarskih kultura, na najvećem broju površina uzgajaju se šargarepa, kupus i kelj i karfiol, koje učestvuju u ukupnim površinama na nacionalnom nivou sa 6,16-7,78%. Unutar Regiona, najznačajnije površine su one pod paprikom, bostanom i graškom. Od ukupno 33.232 ha površina pod povrtarskim kulturama koje su koncentrisane u Smederevu, Velikoj Plani i Velikom Gradište, samo 6,27% predstavljaju zaštićene prostore.

Sa površinama pod voćnjacima, Region (prevashodno Smederevo, Smederevska Palanka i Petrovac na Mlavi) učestvuje u nacionalnom obimu sa otprilike 6%, od čega se čak 28,33% nasada breskve i 9,08% nasada jabuke u Srbiji nalazi u Regionu, kao i 8,31% od ukupnih nasada oraha na nacionalnom nivou. Pored ovih značajne površine u regionu su pod zasadima šljiva, višnji i kruški. Iako je udeo Regiona, kad su površine pod vinogradima u pitanju svega 6,17% od ukupnih površina na nacionalnom nivou, vinogradarstvo je poslednje decenije u porastu. Na teritoriji Regiona postoje 4 vinogorja: Braničevsko i Požarevačko (Mlavski rejon), Smederevsko (Beogradski rejon) i Krnjevačko vinogorje (Šumadijski rejon).

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>Korišćeno polj.zem. ha</i>	<i>Oranice i bašte</i>	<i>Voćnjaci</i>	<i>Vinogradi</i>	<i>Livade i pašnjaci</i>	<i>Šume</i>
Braničevo	135.748	105.186	3.684	638	25.025	36.682
Grad Požarevac	24.981	21.107	444	99	938	1.522
Požarevac	22.666	21.107	397	87	923	1.503
Kostolac	2.315	2.212	47	11	15	19
Veliko Gradište	17.691	15.667	358	113	1.459	3.739
Golubac	6.416	4.436	163	65	1.698	3.277
Žabari	13.144	11.822	385	106	713	1.903
Žagubica	18.893	6.956	559	5	11.260	10.104
Kučevo	11.622	5.972	430	52	4.940	8.051
Malo Crniće	14.778	13.706	281	49	653	1.817
Petrovac na Mlavi	28.221	23.309	1.063	149	3.362	6.268
Podunavlje	73.336	61.799	6.155	729	3.855	4.458
Velika Plana	18.994	17.481	357	126	777	1.488
Smederevo	26.560	20.514	4.396	381	1.077	1.393
Smederevska Palanka	27.782	23.803	1.403	221	2.001	1.576
BP region	209.084	166.985	9.839	1.367	28.880	41.140

2.2.1.3. Stočni fond

U sektoru stočarstva, dominira svinjarstvo koje čini 8,71% stočnog fonda Srbije. Stočarska proizvodnja je tradicionalno najzastupljenija u 2 opštine (Petrovac na Mlavi i Smederevska Palanka).

⁹ Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2012, Poljoprivreda u Republici Srbiji

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>Goveda</i>	<i>Svinje</i>	<i>Ovce</i>	<i>Živina</i>
Braničevo	32.528	184.267	79.452	1.085.924
Grad Požarevac	5.819	27.720	9.465	310.151
<i>Požarevac</i>	5.350	24.276	8.416	291.415
<i>Kostolac</i>	469	3.444	1.049	18.736
Veliko Gradište	3.156	29.849	10.401	145.842
Golubac	1.305	9.310	4.242	38.346
Žabari	2.524	14.350	5.809	57.551
Žagubica	5.967	10.603	12.707	93.583
Kučevo	2.504	11.211	10.984	68.842
Malo Crniće	2.433	16.666	6.200	70.754
Petrovac na Mlavi	8.820	64.558	19.644	300.855
Podunavlje	19.528	112.510	40.263	809.849
Velika Plana	5.277	32.461	13.077	126.880
Smederevo	3.952	40.937	9.777	276.272
Smederevska Palanka	10.299	39.112	17.409	406.697
BP region	52.056	296.777	119.715	1.895.773

Jedan od najznačajnijih sektora u regionu jeste pčelarstvo. Prema poslednjem Popisu poljoprivrede, u Braničevu je registrovan najveći broj košnica u Srbiji, a zbirno Region učestvuje u ukupnom broju košnica na nacionalnom nivou sa 8,62%¹⁰.

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>br. košnica</i>
Braničevo	42.142
Grad Požarevac	6.674
<i>Požarevac</i>	5.534
<i>Kostolac</i>	1.140
Veliko Gradište	5.278
Golubac	4.679
Žabari	2.765
Žagubica	5.324
Kučevo	5.389
Malo Crniće	2.709
Petrovac na Mlavi	9.324
Podunavlje	15.190
Velika Plana	4.203
Smederevo	5.324
Smederevska Palanka	5.663
BP region	57.332
% od ukupno RS	8,62%
RS	665.022

¹⁰ Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2012, Poljoprivreda u Republici Srbiji

2.2.1.4. Mehanizacija, oprema i objekti

Na nivou regiona u 2013. godini je registrovano ukupno 40.673 traktora (9,9% od ukupnog broja u Srbiji), za koje je kao i za ostalu poljoprivrednu mehanizaciju i opremu karakteristično da su zastareli i/ili neadekvatni i/ili nedovoljni. Broj objekata za smeštaj stoke, poljoprivrednih proizvoda i smeštaj poljoprivrednih mašina i opreme uglavnom odgovara trenutnim potrebama gazdinstava. Broj sušara je mali (54), a 1.658 objekata za silažu učestvuje u nacionalnom obimu sa 12,90%. Na nivou regiona postoji 43 staklenika i 4.320 plastenika (nešto preko 4% od postojećih u Srbiji). 413 postojećih hladnjača, čini 19,10% od ukupnog broja na nacionalnom nivou.

2.2.1.5. Radna snaga

Na 67,23% gazdinstava u Regionu upošljeno je 1-2 lica, a 3-4 lica na ukupno 27,89%, a svega 5% upošljava 5 i više lica. Ukupno 105.508 članova poljoprivrednog gazdinstva i stalno zaposlenih aktivno radi uglavnom na porodičnom gazdinstvu, od čega 43,61% čine žene. Ne postoji dostupna statistika kad je broj neprijavljenih i sezonskih radnika u pitanju, ali se neslužbeno procenjuje da se na taj način upošljava dodatnih 20%. Ipak, samo 17,31% žena su ujedno i nosioci gazdinstva, šta je u skladu i sa nacionalnim prosekom¹¹.

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>čl. PG i stalno zaposleni</i>	<i>žene</i>	<i>na porodičnom PG</i>	<i>žene</i>	<i>nosioci PG</i>	<i>žene</i>
Braničevo	61.535	27.604	61.029	27.492	26.130	5.417
Grad Požarevac	10.795	4.618	10.605	4.585	5.158	1.168
Požarevac	9.550	4.107	9.372	4.078	4.529	1.040
Kostolac	1.245	511	1.233	507	629	128
Veliko Gradište	6.338	2.810	6.273	2.788	2.584	561
Golubac	3.332	1.506	3.322	1.502	1.346	226
Žabari	4.902	2.115	4.883	2.114	2.222	331
Žagubica	7.872	3.788	7.853	3.780	3.060	638
Kučevo	8.230	3.763	8.227	3.763	3.602	856
Malo Crniće	5.487	2.299	5.463	2.297	2.438	447
Petrovac na Mlavi	14.579	6.705	14.403	6.663	5.720	1.190
Podunavlje	43.973	18.405	43.597	18.295	18.782	2.356
Velika Plana	11.274	4.639	11.187	4.625	5.189	701
Smederevo	16.054	6.604	15.962	6.579	6.964	785
Smederevska Palanka	16.645	7.162	16.448	7.091	6.629	870
BP region	105.508	46.009	104.626	45.787	44.912	7.773

2.2.1.6. Struktura poljoprivrednih gazdinstava

U regionu je registrovano ukupno 45.824 poljoprivredna gazdinstva ili 7,26% od ukupno registrovanih gazdinstava u Srbiji. Gazdinstva su po veličini značajno usitnjena i dominiraju ona koja poseduju do 10ha korišćenog poljoprivrednog zemljišta. Čak 31,8% čine gazdinstva veličine 2-5ha, a svega 45 gazdinstava poseduje više od 100ha. Prosečna veličina gazdinstva u regionu je 4,46ha, šta je

¹¹ Ibid.

značajno ispod republičkog proseka (5,44ha)¹². Od ukupnog broja nosioca gazdinstava, 17,31% su žene, šta je u skladu sa nacionalnim prosekom.

<i>Region/Okrug /Opština</i>	<i>br. PG</i>	<i>bez KPZ</i>	<i>≤ 1 ha</i>	<i>1-2 ha</i>	<i>2-5 ha</i>	<i>5-10 ha</i>	<i>10-20 ha</i>	<i>20-30 ha</i>	<i>30-50 ha</i>	<i>50-100 ha</i>	<i>≥ 100 ha</i>
Braničevo	26.722	361	5.181	4.256	8.492	5.734	1.935	415	207	94	29
Grad Požarevac	5.184	141	1.522	719	1.441	920	294	70	48	19	10
Požarevac	4.552	125	1.326	630	1.242	824	269	65	43	19	9
Kostolac	632	16	196	89	199	96	25	5	5	0	1
Veliko Gradište	2.654	67	337	342	797	732	253	61	44	16	5
Golubac	1.399	14	207	225	545	330	68	5	3	1	1
Žabari	2.245	9	282	347	730	505	178	50	28	11	4
Žagubica	3.156	11	453	476	993	709	398	80	28	6	2
Kučevo	3.694	26	977	807	1.245	503	106	23	5	1	1
Malo Crniće	2.480	79	397	306	720	661	207	57	21	28	4
Petrovac na Mlavi	5.910	14	905	1.034	2.021	1.374	449	69	30	12	2
Podunavlje	19.120	320	4.989	3.801	6.086	2.739	840	179	109	41	16
Velika Plana	5.266	41	1.644	1.179	1.529	566	189	55	40	15	8
Smederevo	7.101	230	1.930	1.343	2.215	994	291	51	32	16	5
Smederevska Palanka	6.747	49	1.415	1.279	2.342	1.179	360	73	37	10	3
BP region	45.842	681	10.170	8.057	14.578	8.473	2.775	594	316	135	45
% od ukupno PG		1,49%	22,18%	17,58%	31,80%	18,48%	6,05%	1,30%	0,69%	0,29%	0,10%
RS	631.552	10.107	174.567	123.719	182.785	89.083	32.313	7.677	5.352	4.394	1.851

2.2.1.7. Proizvodnja poljoprivrednih proizvoda

Poljoprivreda regiona u velikoj meri zavisi od intenzivnog uzgoja useva, voća i proizvodnje mesa.

Najčešće se uzgajaju usevi kukuruza, pšenice i suncokreta, od kojih je region u 2013. godini proizveo 7,39% pšenice u Srbiji. Šta se tiče voćarstva, proizvode se šljive, kruške, višnje, breskve, kajsije, lešnik i orah, ali je dominantna proizvodnja jabuke s kojom Region učestvuje na nacionalnom nivou sa 15,92, kao i sa 7,88% grožđa, uglavnom stonih sorti. U oblasti povrtarstva, najznačajnije učešće na tržištu Region ostvaruje sa proizvodnjom paprike, kupusa, šargarepe, crnog luka, paradajza i drugih kultura u manjem obimu.

Značajno je zastupljen i uzgoj stoke u regionu, najčešće svinja i ovaca. Tradicionalan uzgoj goveda ograničen je u visokom obimu na farme sa 1-2 krave, a uzgoj živine beleži trend rasta. U regionu postoji nekoliko klanica i jedna veća mesna industrija koje uspešno posluju. Region je u 2013. godini učestvovao u prodaji i otkupu goveda na nacionalnom nivou sa 8,37%, jaja sa 9,70% i mleka sa 5,34%¹³.

¹² Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2012, Poljoprivreda u Republici Srbiji

¹³ Republički zavod za statistiku, Opštine i regioni u Srbiji 2014

Region/Okrug/ Opština	Proizvodnja pšenice i kukuruza (t)		Proizvodnja industrijskog i povrtnog bilja (t)				Proizvodnja voća i grožđa (t)		
	Pšenica	Kukuruz	Šećerna repa	Suncokret	Pasulj	Krompir	Jabuke	Šljive	Vinogradi
Braničevo	125.778	223.411	510	11.389	3.777	30.435	6.359	18.472	14.201
Grad Požarevac	29.353	60.799	300	3.225	1.584	3.172	1.449	1.685	1.762
Veliko Gradište	16.748	29.938	210	1.530	658	5.010	2.415	2.493	2.166
Golubac	5.363	8.879		157	153	640	275	520	696
Žabari	25.773	23.285		2.420	296	2.543	287	1.331	3.672
Žagubica	3.034	16.044			117	1.450	137	1.864	86
Kučevo	7.391	11.318		130	135	1.184	770	3.006	422
Malo Crniće	18.564	30.597		3.114	151	9.053	255	1.656	1.837
Petrovac na Mlavi	19.552	42.551		813	683	7.380	771	5.917	3.560
Podunavlje	73.095	117.348	1.873	1.914	1.207	9.174	46.545	10.411	11.035
Velika Plana	22.231	32.321	833	627	451	2.775	760	2.020	3.246
Smederevo	19.365	48.920	1.040	415	315	3.083	26.755	4.498	4.236
Sm. Palanka	31.499	36.107		872	441	3.316	19.030	3.893	3.553
BP region	198.873	340.759	2.383	13.303	4.984	39.609	52.904	28.883	25.236

2.2.1.8. Druge profitabilne aktivnosti na gazdinstvu

Pored primarne poljoprivredne proizvodnje, diversifikacija privrednih aktivnosti na gazdinstvima je loše razvijena. Svega 3.259 ili 7,11% gazdinstava u Regionu bavi se nekom dodatnom profitabilnom aktivnošću, šta je značajno niže i od nezavidnog nacionalnog proseka od 12,40%. Otprilike 80% bavi se različitim vidovima prerade poljoprivrednih proizvoda, od kojih je najznačajniji sektor prerade mleka¹⁴. Druge profitabilne aktivnosti učestvuju u prihodima gotovo 60% gazdinstava sa manje od 10%, a tek oko 5% od njih ostvaruje preko 50% svojih prihoda.

Region/Okrug /Opština	br. PG	prerada mesa	prerada mleka	prerada voća i povrća	prerada dr.polj. pr.	obrada drveta	šumar stvo	turizam	narodna radinost	proizvodnja el. i OIE	uzgoj ribe
Braničevo	1.980	138	1.099	138	172	178	148	18	24	2	13
Požarevac	469	6	373	21	8	2	2	3	1	0	0
V. Gradište	107	5	36	6	1	3	4	0	2	0	1
Golubac	187	6	135	18	7	21	29	1	2	0	3
Žabari	233	3	36	30	1	9	5	1	5	1	2
Žagubica	281	7	156	5	7	64	69	4	0	0	2
Kučevo	190	1	106	6	19	55	14	0	4	0	1
Malo Crniće	172	3	103	14	9	5	2	1	1	0	1
Petrovac na Mlavi	341	107	154	38	120	19	23	8	9	1	3
Podunavlje	1.279	93	663	264	69	25	16	1	6	0	3
Velika Plana	316	60	88	54	45	12	11	1	2	0	0
Smederevo	411	21	248	105	16	4	1	0	3	0	0
Sm. Palanka	552	12	327	106	8	9	4	0	1	0	3
BP region	3.259	231	1.762	402	241	203	164	19	30	2	16

¹⁴ Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2012, Poljoprivreda u Republici Srbiji

U regionu se proizvodi nekoliko lokalnih tradicionalnih proizvoda: Homoljski sir, med, rakija i vino, različite mesne prerađevine, itd. koji su prepoznatljivi na nacionalnom nivou i imaju potencijal za ekonomski razvoj.

2.2.1.9. Zemljoradničke zadruge i udruženja poljoprivrednika

U skladu sa tranzicionim procesima na nacionalnom nivou, najveći broj tradicionalnih zadruga je ugašen ili neaktivan. U opštinama regiona, trenutno su aktivne 35 zemljoradničke zadruge. U regionu je takođe aktivno 40 sektorskih udruženja poljoprivrednika (ratari, voćari i vinogradari, cvećari, stočari, pčelari i dr.), koji okupljaju preko 1.000 članova – individualnih poljoprivrednih proizvođača.

2.2.1.10. Transfer znanja i informacije

U okviru nacionalne mreže poljoprivrednih i savetodavnih stručni službi, u regionu deluju 2 – u Smederevu i Požarevcu, koje su ključni akteri sa prenos znanja i informacija lokalnim proizvođačima. U svim lokalnim samoupravama postoje odeljenja/sektori za poljoprivredu i eventualno ruralni razvoj. Njihova funkcija je širenje informacija i savetodavna pomoć poljoprivrednim proizvođačima, a takođe planiranje i realizacija godišnjih lokalnih Programa podrške razvoju poljoprivrede i ruralnom razvoju. Pojedine lokalne samouprave organizuju zimske škole za poljoprivrednike u saradnji sa PSSS, razne edukativne i informativne događaje, kao i studijske i posete relevantnim sajmovima u zemlji i inostranstvu.

2.3. Tržište radne snage

Ukupno 67% stanovništva Regiona čini radno aktivno stanovništvo (starosti 15-64 godine). Prema podacima za 2013. godinu, ukupan broj nezaposlenih bio je 26.885, prema čemu je stopa nezaposlenosti na regionalnom nivou iznosila 10,48% (Braničevski okrug 8,42%, Podunavski okrug 12,27%), što je značajno niže od nacionalnog proseka od 15,76%¹⁵. Gotovo 35% nezaposlenih čine lica bez kvalifikacija, dok 52% čine žene.

Od ukupnog broja zaposlenih, otprilike 72% čine lica zaposlena u pravnim subjektima (privredna društva, preduzeća, ustanove, zadruge i druge organizacije), dok su otprilike 28% privatni preduzetnici (lica koja samostalno obavljaju delatnost).

Najveći broj zaposlenih u pravnim licima pripada sektorima javnih službi (državna uprava i obavezno socijalno osiguranje, obrazovanje, zdravstvena i socijalna zaštita) sa 31,90%, potom sektoru prerađivačke industrije sa 25,40%, trgovine na veliko i malo (10,87%) i snabdevanja električnom energijom, gasom i parom (8,68%). Kod pravnih lica u sektoru poljoprivrede, šumarstva i ribarstva zaposleno je svega 1,63%, a u sektoru usluga smeštaja i ishrane 1,03% lica.

3. Demografske karakteristike i trendovi

3.1. Broj stanovnika i naseljenost

Prema posljednjim procenama na dan 20.06.2013. godine, Region broji ukupno 375.736 stanovnika (5,24% od ukupnog stanovništva Srbije)¹⁶. Najgušće su naseljeni urbani centri Smederevo i

¹⁵ Republički zavod za statistiku, *Opštine i regioni u Srbiji 2014*

¹⁶ Republički zavod za statistiku, *Opštine i regioni u Srbiji 2014*

Požarevac, dok je gustina naseljenosti najmanja u najnerazvijenijim seoskim opštinama Braničevskog okruga – Žagubici, Kučevu i Golupcu.

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>Ukupno</i>	<i>Br. stanovnika na km2</i>
Braničevo	179.451	47
Grad Požarevac	74.713	157
Požarevac	61.147	163
Kostolac	13.566	132
Veliko Gradište	17.165	50
Golubac	8.091	22
Žabari	10.906	41
Žagubica	12.292	16
Kučevo	14.852	21
Malo Crniće	11.054	41
Petrovac na Mlavi	30.378	46
Podunavlje	196.285	157
Velika Plana	40.052	116
Smederevo	107.048	221
Smederevska Palanka	49.185	117
BP region	375.736	102

3.2. Demografska kretanja

U odnosu na podatke Popisa stanovništva 2002., u 2013. godini broj stanovnika Regiona se smanjio za 8,53%, šta je u skladu sa višedecenijskim depopulacijskim trendom. Najveće smanjenje u broju stanovništva zabeleženo je u seoskim opštinama Braničevskog okruga (do 21%). Pored negativnog prirodnog priraštaja, broj stanovnika se smanjuje i kao posledica izrazitih migracija uslovljenih slabom dostupnošću obrazovanja i zaposlenja u ruralnim sredinama. Ruralno stanovništvo seli se u administrativne centre oba okruga ili Beograd, kao i u inostranstvo prevashodno zemlje EU). Prema Popisu iz 2011. godine¹⁷, oko 60.000 stanovnika (većinom iz seoskih sredina Braničevskog okruga) živi, radi ili studira u inostranstvu. U poređenju sa drugim regionima u Srbiji, Braničevo-Podunavlje ima ubedljivo najbrojniju dijasporu (20% od ukupno popisanog stanovništva RS, koje živi u inostranstvu 2011.), a taj broj je po nezvaničnim procenama i daleko veći. Stanovništvo regiona živi u ukupno 123.931 domaćinstva, sa prosečnim brojem članova od 3,1.

Značajno je učešće nekoliko nacionalnih manjina u ukupnom kontigentu stanovništva Regiona: statistički su najbrojniji Vlasi (13.255 ili 37,5% Vlaha u Srbiji) 85% kojih živi na teritoriji Homolja (Žagubica, Kučevo, Petrovac na Mlavi); gotovo 80% Roma (7.941) živi u gradskim sredinama (Požarevac i Smederevo). U regionu su prisutne i druge nacionalne manjine (Crnogorci, Makedonci, Hrvati, Rumuni, i dr.), a pored dominantne pravoslavne, prisutne su i ostale hrišćanske veroispovesti i druge religije.

¹⁷ Republički zavod za statistiku, Popis stanovništva, domaćinstava i stanova u Republici Srbiji 2011. – Prvi rezultati

3.3. Starosna/polna struktura

Odnos među polovima je generalno ujednačen u svim sredinama, a žensku populaciju na regionalnom nivou čini 51,03% (učešće žena na nacionalnom nivou 53,31%). Stanovništvo regiona je u proseku staro 43,1 godinu, šta je nešto iznad republičkog proseka (42,1).

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>≤ 14 god.</i>	<i>15-64 god.</i>	<i>≥ 65 god.</i>	<i>mladi 20-39 god.</i>
Braničevo	25.265	119.295	39.065	43.493
Grad Požarevac	11.574	51.395	12.365	19.889
Veliko Gradište	2.329	11.274	4.007	4.102
Golubac	1.050	5.268	2.013	1.749
Žabari	1.399	6.969	3.012	2.434
Žagubica	1.558	7.720	3.459	2.479
Kučevo	1.883	9.574	4.059	3.116
Malo Crniće	1.497	7.253	2.708	2.584
Petrovac na Mlavi	3.975	19.842	7.442	7.140
Podunavlje	29.538	137.337	32.520	51.873
Velika Plana	5.809	27.998	7.095	10.146
Smederevo	16.647	75.469	16.093	29.536
Smederevska Palanka	7.082	33.870	9.332	12.191
BP region	54.803	256.632	71585	95366
% od ukupno stanovnika BP	14,31%	67,00%	18,69%	24,90%

3.4. Obrazovna struktura

Na nivou regiona, najveće učešće stanovnika starijih od 15 godina je onih sa srednjom stručnom spremom (42,20%). Čak 20% čine stanovnici bez školske spreme ili sa nezavršenom osnovnom školom, dok je visokoobrazovanih svega 9,56%¹⁸. Odnos u stepenu obrazovanja je značajno nepovoljniji kod stanovnika ruralnih sredina u odnosu na gradske centre (Požarevac i Smederevo): od ukupnog broja stanovnika bez školske spreme ili sa nezavršenom osnovnom školom oko 64% žive u ruralnim sredinama regiona, a šta je veći stepen obrazovanja to je odgovarajućih stanovnika u ruralnim sredinama sve manje.

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>ukupno</i>	<i>bez šk.s.</i>	<i>nepotpuno O.Š.</i>	<i>O.Š.</i>	<i>S.Š.</i>	<i>Viša Š.</i>	<i>Visoka Š.</i>	<i>nepoznato</i>
Braničevo	158.360	6.203	32.327	48.323	56.699	5.844	7.612	738
Grad Požarevac	63.760	1.807	7.751	15.362	29.942	3.380	4.951	567
Veliko Gradište	15.281	340	3.863	5.441	4.489	493	588	67
Golubac	7.281	316	1.841	2.296	2.364	229	204	31
Žabari	9.981	417	2.627	3.769	2.563	172	195	238
Žagubica	11.179	773	3.013	3.532	3.287	229	262	83
Kučevo	13.633	761	3.565	3.870	4.516	377	365	179
Malo Crniće	9.961	249	2.750	4.329	2.258	168	139	68
Petrovac na Mlavi	27.284	1.540	6.917	9.724	7.273	796	908	126

¹⁸ Republički zavod za statistiku, Opštine i regionu u Srbiji 2014

Podunavlje	169.857	4.788	22.589	41.960	81.802	7.790	10.125	803
Velika Plana	35.093	1.100	5.709	9.340	15.991	1.296	1.456	201
Smederevo	91.562	2.573	10.176	22.532	45.248	4.482	6.140	411
Smederevska Palanka	43.202	1.115	6.704	10.088	20.563	2.012	2.529	191
BP region	328.217	10.991	54.916	90.283	138.501	13.634	17.737	1.541

4. Socijalne karakteristike

4.1. Obrazovanje

U Regionu postoji relativno dobra mreža javnih obrazovnih institucija kad je u pitanju predškolsko i osnovno-školsko obrazovanje, dok je ponuda srednjoškolskog obrazovanja uglavnom koncentrisana u urbanim centrima. U regionu postoje 2 moderno uređena doma učenika srednjih škola (Požarevac i Kostolac), ukupnog kapaciteta 234 stanara. Ukupno 24 osnovne (9 u manjim opštinama) i 1 srednja škola (Smederevo) realizuju programe za učenike sa posebnim potrebama, dok ukupno 5 osnovnih škola (3 u manjim opštinama) realizuje programe za obrazovanje odraslih. U oblasti visokoškolskog obrazovanja, u regionu postoji samo 1 visoka škola (Visoka tehnička škola strukovnih studija Požarevac) i 1 fakultet (Fakultet za poslovne studije Požarevac), u koje je u šk. godini 2012./2013 bilo upisano ukupno 858 studenata¹⁹. Pored ovih, u urbanim centrima se nudi i nekoliko obrazovnih programa (uglavnom iz oblasti ekonomije, menadžmenta, poljoprivrede i dr.), koje realizuju privatne visokoškolske ustanove i univerziteti. Mladi iz regiona uglavnom odlaze na studije u Beograd, Kragujevac, Niš i Novi Sad. Kao član nacionalne mreže, u Smederevu posluje Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju, u okviru kojeg je u maju 2016. godine osnovan i Naučni klub Centra za promociju nauke. Ograničena ponuda neformalnog obrazovanja uglavnom je fokusirana na razvoj različitih veština (jezičke škole, administrativni poslovi, zanati i dr.) sporadično je dostupna u ruralnim sredinama.

Region/Okrug/ Opština	Predškolske ustanove		Osnovne škole		Srednje škole			
	ukupno vrtića	deca korisnici	škole	učenici	škole	učenici gimnazija	učenici IV SS	učenici III SS
Braničevo	72	3.461	171	13.730	11	1.259	3.514	1.027
Požarevac	9	1.842	32	6.315	7	715	2.662	694
Veliko Gradište	21	354	24	1.294	1	246	98	156
Golubac	4	92	17	608				
Žabari	6	118	15	722				
Žagubica	6	161	16	873	1		215	51
Kučevo	12	210	15	1.078	1		233	93
Malo Crniće	11	164	19	797				
Petrovac na Mlavi	3	520	33	2.043	1	298	306	33
Podunavlje	65	4.407	82	16.727	12	1.698	4.148	1.552
Velika Plana	17	769	21	3.331	3	358	464	369
Smederevo	29	2.544	34	9.374	6	793	2.656	945
Sm. Palanka	19	1.094	27	4.022	3	547	1.028	238
BP region	137	7.868	253	30.457	23	2.957	7.662	2.579

¹⁹ Republički zavod za statistiku, Opštine i regionu u Srbiji 2014

4.2. Zdravstvo

Dostupnost usluga primarne zdravstvene zaštite u ruralnim sredinama nije zadovoljavajuća, što je posebno izraženo u brdskim i udaljenijim opštinama. U svim opštinama postoje domovi zdravlja, ali ne postoji dovoljan broj seoskih ambulanti. Postoje primeri dobre prakse (opština Veliko Gradište) revitalizacije seoskih ambulanti, kao i uvođenje usluga mobilnog lekara za seoska naselja koja nemaju ambulantu. Izražen je deficit u broju lekara, obzirom da na nivou regiona 1 lekar brine o 416 stanovnika (nacionalni prosek 339 stanovnika), a broj stanovnika na 1 lekara se i udvostručuje u ruralnim sredinama²⁰. Ustanove sekundarne zdravstvene zaštite su koncentrisane u urbanim centrima, gde postoji i veći broj privatnih stomatoloških i specijalističkih ordinacija, laboratorija i domova zdravlja.

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>lekari</i>	<i>stomatolozi</i>	<i>farmaceuti</i>	<i>br.stanovnika/ 1 lekar</i>
Braničevo	450	45	59	399
Grad Požarevac	279	24	58	268
Veliko Gradište	24	4		715
Golubac	12	2		674
Žabari	15	2	1	727
Žagubica	17	2		723
Kučevo	20	2		743
Malo Crniće	11	3		1005
Petrovac na Mlavi	72	6		422
Podunavlje	453	55	52	433
Velika Plana	51	9	8	785
Smederevo	254	31	32	421
Smederevska Palanka	148	15	12	332
BP region	903	100	111	416

4.3. Socijalna zaštita

Mreža centara za socijalni rad u Regionu sastoji se od 9 javnih ustanova koje pružaju različite usluge 33.931 korisniku socijalne zaštite. U većini opština sporadično se organizuju usluge pomoći u kući, namenjene ponajviše starim i bolesnim licima, ali iste ne zadovoljavaju realne potrebe posebno u ruralnim sredinama (u 2012. godini usluge pomoći u kući pružene su 595 korisnika na teritoriji regiona, dok su realne potrebe procenjene i na do 3 puta veći broj u pojedinim zajednicama). U regionu postoje 2 javne ustanove - doma za stare i penzionere (Smederevo i Kučevo) i 1 licencirani privatni dom za penzionere i stara lica (Požarevac i Kučevo); 1 specijalna ustanova za lica ometena u razvoju i 1 specijalni zavod za decu i omladinu (oba smeštena u Petrovcu na Mlavi); 1 Centar za porodični smeštaj dece i usvojenje (Miloševo-Velika Plana) sa tradicijom hraniteljstva od 1931. godine; 2 ustanove za dnevni boravak dece, mladih i odraslih osoba sa smetnjama u razvoju (Požarevac i Smederevo)²¹. Primer dobre prakse u ovoj oblasti je i pilot-projekat deinstitucionalizacije osoba sa mentalnim smetnjama koji se uspešno realizuje na teritoriji opština Veliko Gradište i Petrovac na Mlavi.

²⁰ Republički zavod za statistiku, *Opštine i regioni u Srbiji 2014*

²¹ <http://www.minrzs.gov.rs/cir/dokumenti/briga-o-porodici/usluge-socijalne-zastite>

<i>Region/Okrug/Opština</i>	<i>ukupno</i>	<i>deca</i>	<i>mladi</i>	<i>odrasli</i>	<i>ostareli</i>
Braničevo	11.990	3.708	1.075	5.063	2.144
Grad Požarevac	4.742	1.506	478	2.160	598
Veliko Gradište	1.544	673	129	564	178
Golubac	99	37	4	26	32
Žabari	779	253	78	337	111
Žagubica	504	160	25	190	129
Kučevo	1.751	376	161	843	371
Malo Crniće	967	208	114	381	264
Petrovac na Mlavi	1.604	495	86	562	461
Podunavlje	21.941	6.755	2.327	10.306	2.553
Velika Plana	6.288	1.512	432	3.342	1.002
Smederevo	10.669	2.988	1.494	5.214	973
Smederevska Palanka	4.984	2.255	401	1.750	578
BP region	33.931	10.463	3.402	15.369	4.697

4.4. Kultura

U 10 opština i gradova Regiona rade Centri za kulturu, kao nosioci kulturnih delatnosti u lokalnim zajednicama i u svima postoje biblioteke. Malobrojni muzeji, galerije i bioskopi su uglavnom smešteni u urbanim centrima (Požarevac i Smederevo, Veliko Gradište, Smederevska Palanka, Petrovac na Mlavi). Kulturne aktivnosti u ruralnim zajednicama obuhvataju većinom različite pozorišne, folklorne i tradicionalne događaje i manifestacije, koje nosi veliki broj lokalnih KUD-ova, udruženja koja neguju narodno stvaralaštvo i običaje, amaterske pozorišne trupe i dr. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Smederevu nadležan je za zaštitu bogate kulturne baštine na celokupnoj teritoriji regiona.

4.5. Sport

Na teritoriji Regiona registrovano je preko 300 sportskih klubova i 6 opštinskih sportskih saveza. Sportska infrastruktura je ipak nedovoljno razvijena, posebno u ruralnim sredinama, gde postoji relativno dobra dostupnost otvorenih sportskih terena (fudbal, odbojka, rukomet, košarka, tenis,...), ali mali broj više-namenskih sportskih sala (uglavnom se koriste školske fiskulturne sale). Kad su u pitanju vodeni sportovi (vaterpolo, plivanje, veslanje, jedrenje, kajak, ...), aktivnosti su koncentrisane u urbanim centrima i ruralnim opštinama na Dunavu (Golubac i Veliko Gradište), dok je manji broj bazena u ruralnim sredinama uglavnom namenjen rekreaciji i turizmu. Školski i omladinski sport je dobro razvijen u okviru mreže obrazovnih ustanova.

4.6. Civilno društvo

Nevladin sektor regiona je u procesu građenja osnovnih kapaciteta i pozicioniranja u javnosti. Postojeća udruženja i nevladine organizacije svojim aktivnostima pokrivaju uglavnom oblasti ljudskih prava, zaštite životne sredine, pružanje socijalnih usluga, prava marginalizovanih grupa (Romi, žrtve nasilja, nezaposleni, mladi...) i dr. Različito postojecih građanskih inicijativa se odražava u ciljevima i pravcima delovanja, u nivou razvoja i njihovim sposobnostima da reše probleme zajednice. Takođe, najveći deo aktivnih organizacija je lokalnog tipa, a mali broj ih je član neke nacionalne mreže.

Procenjuje se da je u Regionu aktivno oko 30 organizacija, od čega je otprilike polovina aktivna u ruralnim sredinama.

4.7. Socijalna uključenost i rizik od siromaštva

Ruralno stanovništvo u celini je zbog nepovoljnih demografskih, ekonomskih i društvenih karakteristika marginalizovano u odnosu na stanovništvo koje živi u urbanim centrima Regiona. Glavni uzroci tome su siromaštvo i nezaposlenost, depopulacija i migracije, nedovoljna informisanost i nivo obrazovanja, diskriminacija, regionalne i razvojne nejednakosti i nizak nivou društvene participacije. Različite osetljive grupe koje žive u ruralnim sredinama su dodatno isključene iz pojedinih aspekata ekonomskog, političkog, kulturnog ili društvenog sistema – mladi, žene, stari, osobe sa invaliditetom, manjine i dr. Prema dostupnim podacima za 2012. godinu, na nivou Srbije stopa siromaštva je dvostruko veća u ruralnim područjima (34,6% naspram 17,8%), a region Južne i Istočne Srbije imao je najvišu stopu rizika od siromaštva - 31% (republički prosek 24,6%)²². Prema podacima za 2013. godinu na nivou Srbije 12% stanovništva ruralnih područja bilo je apsolutno siromašno u odnosu na 6,3% u gradskim područjima²³. Ovi podaci su primenljivi na ruralna područja Regiona, posebno u kontekstu kategorija društva koje su u najvećem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti, a pogođeni izrazitom materijalnom deprivacijom i niskim intezitetom rada: nezaposleni, višečlane porodice (3 i više dece), deca i mladi (12-17 godina), stariji, osobe bez obrazovanja ili sa završenom osnovnom školom.

5. Među-sektorska teritorijalna saradnja i lokalne politike u oblasti ruralnog razvoja

Među-sektorska i međuopštinska saradnja je na nivou regiona uopšteno nedovoljno razvijena, unatoč pozitivnim primerima donatorskih projekata koji su tokom poslednjih godina realizovani u širokom partnerstvu (EU programi RSEDP2, Exchange 3 & 4 i dr.). Nedavno sprovedena Analiza²⁴ je u okviru Oblasti 1 procenjivala nivo institucionalne podrške i kapaciteta JLS za dobro upravljanje i saradnju, što je rezultovalo sa nekoliko glavnih zaključaka:

- Međusektorska i međudodeljenska saradnja unutar samih lokalnih samouprava Regiona je na relativno niskom nivou ili gotovo da ne postoji, uglavnom iz razloga nedovoljnih ljudskih kapaciteta, političke podrške sektoru i ograničenog rezonovanja ruralnog razvoja kao „poljoprivrede“,
- U institucionalnom smislu, ova oblast je podržana kroz postojeće službe specifično zadužene za poljoprivredu ili, u većem broju slučajeva, kroz kancelarije za lokalni ekonomski razvoj,
- Saradnja sa socijalnim partnerima na lokalnom nivou – uglavnom predstavnicima civilnog društva, udruženja poljoprivrednih proizvođača i preduzetnicima, većinom je još uvek na formalnom nivou,

²² Republički zavod za statistiku: Srbija - Prihodi i uslovi života 2013.

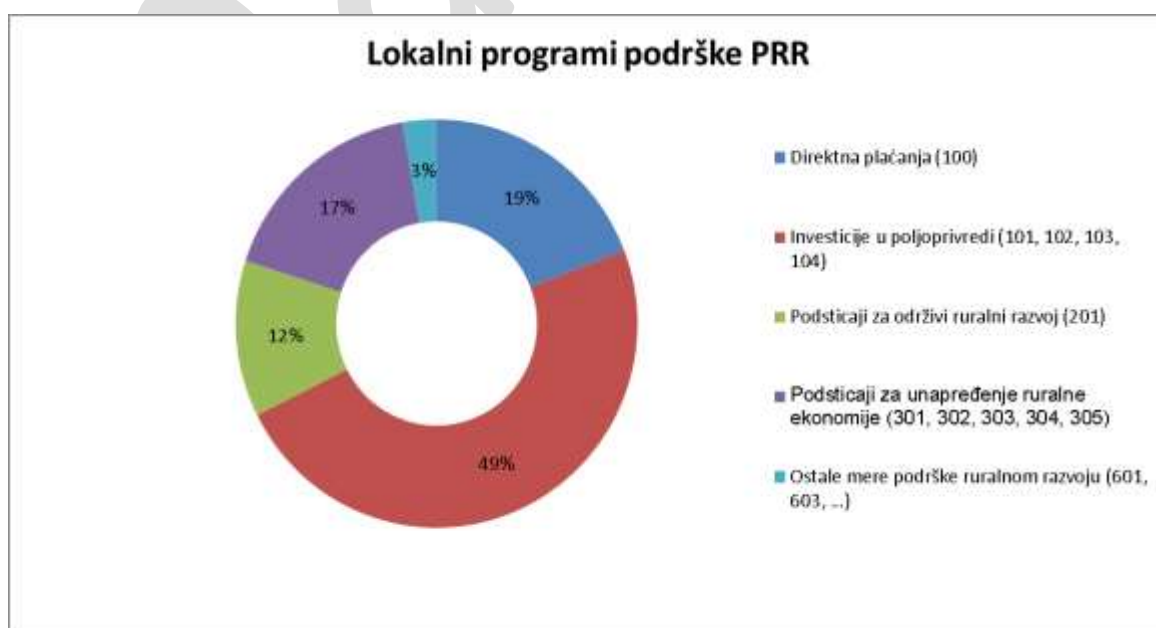
²³ Vlada RS: Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u RS, 2014.

²⁴ Analiza učinka 11 lokalnih samouprava u oblasti ruralnog razvoja na teritoriji regiona Braničevo-Podunavlje, Branko Milić, februar 2016.

- Stepen uključenosti osetljivih predstavnika ruralnog stanovništva i osetljivih grupa varira – u jednom broju opština su uključeni u različite razvojne aktivnosti, radna tela i donošenje odluka, dok u drugima nisu uopšte,
- Teritorijalna saradnja uglavnom podrazumeva administrativne granice lokalne samouprave/okrug; regionalni pristup ruralnom razvoju, koji bi se fokusirao na određeni skup ruralnih naselja na nekoj homogenoj teritoriji, nije razvijen.

Kad su u pitanju lokalne politike i finansijski kapaciteti JLS u oblasti razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja, u okviru pomenute Analize procenjuvan je nivo njihove spremnosti – institucionalnih i administrativnih kapaciteta, za primenu postojećih i uvođenje novih nadležnosti, kao i finansiranje mera ruralnog razvoja, a prema nalazima se može zaključiti sledeće:

- Ruralni razvoj je eksplicitno prepoznat kao prioritet i obrađen u svim svojim segmentima, u višegodišnjim strateškim dokumentima samo 4 JLS, ali se veoma često preslikavaju sadržaji poslova i načini rada koje promoviše nacionalni nivo, ne analizirajući dodatno njihovu efikasnost i primenjivost na lokalne uslove,
- U proseku, većina JLS izdvaja za različite aspekte ruralnog razvoja do 5% od svog ukupnog budžeta, a u nekoliko JLS postoji i trend blagog rasta na nivou poslednje 3 godine.
- 10 JLS poseduje definisan godišnji Program mera podrške za sprovođenje poljoprivredne politike i politike ruralnog razvoja JLS, na propisanom obrascu i po metodologiji Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine. Analiza 10 dostupnih Programa LS za 2015./2016. godinu, pokazala je da se na nivou Regiona 19% sredstava iz lokalnih budžeta koristi za mere Direktnih plaćanja, dok od preostalih 81% namenjenih merama Podrške ruralnom razvoju, 49% sredstava je namenjeno Podsticajima za investicije u poljoprivredi za unapređenje konkurentnosti i postizanje standarda kvaliteta. Budžeti lokalnih Programa mera podrške vrednosti su u proseku svega oko 1% od lokalnih budžeta (0,06-2,74%), dok su pojedine razvojne mere vezane za ruralne sredine (npr. investicije u komunalnu infrastrukturu, socijalne usluge, podsticaji za razvoj preduzetništva i sl.) još uvek planirane u odvojenim linijama lokalnih budžeta.

6. SWOT analiza

SNAGE	SLABOSTI
Prirodne i geografske <ul style="list-style-type: none"> • Preduslovi za poljoprivrednu proizvodnju (povoljna klima, kvalitetno zemljište, bogati vodni resursi) • Zemljišni resursi • Heterogene regionalne predispozicije za poljoprivrednu proizvodnju (voćarstvo i vinogradarstvo, ratarstvo, povrtarstvo, stočarstvo, pčelarstvo, ribarstvo) • Potencijali za organsku proizvodnju • Povoljan geografski položaj regiona (blizina autoputa, Dunava, Beograda) • Veliki protok turista autoputem prema Grčkoj i Crnom moru	Infrastruktura <ul style="list-style-type: none"> • Nerešeni imovinsko-pravni odnosi • Zastarela i nerazvijena javna infrastruktura u ruralnim područjima (komunalna, institucionalna) • Loša putna infrastruktura i povezanost • Nedostatak i nedovoljna razvijenost projektno-tehničke dokumentacije Životna sredina <ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljna angažovanost na zaštiti životne sredine • Nedovoljno iskorišćeni potencijali OIE • Nedovoljna zaštita od prirodnih nepogoda (neuređenost rečnih tokova i mali procenat protivgradnih mreža)
Regionalna pozicioniranost <ul style="list-style-type: none"> • Postojanje prepoznatljivih – „brend“ proizvoda (Homoljski sir i med, jagnje, ...) • Različiti potencijali za razvoj ruralnog turizma (bogato prirodno i kulturno nasleđe, gastronomija, manifestacije, specijalni interesi,...) • Dunavska biciklistička ruta • Određeni broj funkcionalnih udruženja • Multietničnost	Karakteristike poljoprivrednih gazdinstava/ruralnog stanovništva <ul style="list-style-type: none"> • Mali procenat navodnjavanih površina • Zastarela mehanizacija • Nedostatak prerađivačkih kapaciteta • Usitnjenost poseda • Nedovoljna obučenost poljoprivrednih proizvođača u skladu sa savremenim trendovima • Ekstenzivna poljoprivredna proizvodnja i nedovoljna zastupljenost proizvodnje isplativih proizvoda • Neorganizovanost i nesaradnja poljoprivrednih proizvođača (nedostatak zajedničkog nastupa na tržištu) • Starost ruralnog stanovništva • Nedovoljna dostupnost informacija i obrazovanja u ruralnim sredinama • Visok stepen nezaposlenosti • Nizak stepen obrazovanja ruralnog stanovništva/veliki odliv obrazovanih • Mentalitet (otpor promenama) • Socio-kulturni kolaps (neprosvećenost, apatija,...) • Nedostatak znanja i veština ruralnog stanovništva za upravljanje projektima, strateško planiranje i učešće u demokratskim procesima

Ljudski potencijali

- Veliki broj stručnjaka u poljoprivredi
- Organizovane PSS službe
- Postojanje obrazovnih i naučnih institucija u oblasti poljoprivrede
- Tradicija i iskustvo poljoprivrednih proizvođača
- Tradicionalna znanja i tehnologije (prehrambene prerađevine, tradicionalni zanati, rukotvorine)
- Mentalitet (snalažljivost, gostoljubivost, srdačnost)

Tržište i finansiranje

- Nedovoljno poznavanje zahteva tržišta i EU standarda
- Slaba dostupnost pojedinih tržišta
- Nedostatak sredstava (dostupnost kredita i subvencija, investitori)
- Slaba kreditna sposobnost poljoprivrednog stanovništva

Okruženje

- Nereformisana zakonska regulativa (dugotrajne i zahtevne administrativne procedure, neregulisan socijalni status poljoprivrednika, ...)
- Neaktivnost NVO u ruralnim sredinama
- Nezainteresovanost za društveno angažovanje
- Nedovoljna među-sektorska saradnja
- Neefikasnost LS
- Slaba horizontalna i vertikalna komunikacija i koordinacija

Iskorišćenost teritorijalnih potencijala

- Nedostatak objedinjene turističke ponude i neiskorišćenost turističkih potencijala
- Pojedini potencijali kulturno-prirodnog nasleđa zapušteni i ruinirani (Palanački Kiseljak,...)
- Nedovoljno iskorišćeni potencijali za diversifikaciju ekonomskih aktivnosti na gazdinstvu

ŠANSE

Evropske integracije

- IPA i nacionalni fondovi (IPARD II, CBC Rom-Ser, Dunavska strategija, subvencije i podsticaji)
- Ulazak u EU (olakšana trgovina sa Rumunijom)
- Unapređenje lokalnih politika ruralnog razvoja

PRETNJE

Spoljašnje

- Nepovoljna politička kretanja u zemlji, okruženju i EU
- Donošenje restriktivnih propisa u EU
- Uvoznički lobi
- Protežiranje stranih investitora
- Nestabilnost kursa
- Nestabilnost tržišta
- Klimatske promene
- Migracije sa istoka
- „Slepo“ poštovanje zahteva EU u procesu pregovora (bez uzimanja u obzir sopstvenih interesa)
- Zakonska (ne)prilagođenost uslovima na terenu, česte izmene propisa, preterana administracija
- Nedostatak sredstava (slaba kreditna podrška i subvencije)
- Kašnjenje i zahtevnost uslova IPARD II poziva
- Nezainteresovanost viših instanci za RR
- Beogradizacija Srbije

Infrastruktura i socio-ekonomske reforme

- Planirana izgradnja autoputa kroz Istočnu Srbiju (Crnomorski koridor)
- Udruživanje socijalnih i ekonomskih potencijala regiona
- Javno-privatna partnerstva
- Dijaspora – ulaganja, povratak, unapređenje izvoza
- Izvoz brend i proizvoda sa OGP
- Komercijalizacija
- Povezivanje proizvođača i formiranje zadruga
- Organizacija prerade, posebno tradicionalnih poljoprivrednih proizvoda
- Organska proizvodnja
- Porast interesovanja za spa vikende, vinski i rekreativni turizam
- Pozicioniranje ruralnog turizma
- Razvoj preduzetništva na selu
- Korišćenje OIE
- Protok turista i transport na Dunavu
- Gasifikacija

Unutrašnje

- Neusaglašenost regionalnog, lokalnog i nacionalnog strateškog planiranja, razvoja i investiranja
- Nekontrolisana upotreba zaštitnih sredstava u poljoprivrednoj proizvodnji i nastavak ekološki nepovoljnih praksi
- Nastavak negativnih demografskih trendova
- Nastavak nezainteresovanosti za udruživanje i aktivizam stanovništva
- Rast siromaštva
- Nedostatak inovativnosti
- Visok uticaj politike na lokalne inicijative

7. Konkurentne prednosti i ključni izazovi

Prioritetna oblast	Konkurentna prednost	Ključni izazovi
1 – Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede	<ul style="list-style-type: none"> - Tradicionalni “brand” proizvodi - Dobri geo-klimatski uslovi za raznovrsnu poljoprivredu - Semenska proizvodnja - Centri znanja - Razvijena mreža za prodaju i otkup - Dobra geografska povezanost regiona 	<ul style="list-style-type: none"> - Marketing i tržišno pozicioniranje - Povećanje efektivnosti poljoprivredne proizvodnje - Udruživanje proizvođača - Ukрупnjavanje poseda
2 – Diversifikacija privrednih aktivnosti i razvoj preduzetništva	<ul style="list-style-type: none"> - Kulturno-istorijsko nasleđe - Dunav - Tradicionalna znanja i tehnologije 	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivacija potencijala ruralnog turizma - Unapređenje samo/zapošljavanja - Inovacije
3 – Unapređenje infrastrukture i održivo upravljanje prirodnim resursima	<ul style="list-style-type: none"> - Pristup internacionalnim koridorima - Dunav - NP Đerdap i Homolje 	<ul style="list-style-type: none"> - Očuvanje i održivo korišćenje prirodnih resursa - Upravljanje otpadom i vodosnabdevanje - Unapređenje saobraćajne povezanosti - Unapređenje dostupnosti Interneta - Aktiviranje postojeće baze javnih objekata
4 - Unapređenje društvenih delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa	<ul style="list-style-type: none"> - Nasleđe Vlaha - Objekti kulturnog nasleđa - KUD-ovi i sportski klubovi - Uspešni pilot-projekti u oblasti socijalnih usluga 	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje iseljavanja - Unapređenje dostupnosti obrazovanja, zdravstvenih i socijalnih usluga - Razvoj inicijativa/partnerstava za razvoj zajednice - Očuvanje kulturno-istorijskog nasleđa - Socijalna inkluzija

II. STRATEGIJA RURALNOG RAZVOJA

1. Vizija i misija

Vizija

*Socijalno-ekonomska sigurnost meštana,
kvalitetan i perspektivan život mladih,
u uređenim, očuvanim i savremenim seoskim zajednicama.*

Misija

- **Unaprediti konkurentnost poljoprivrede**, na osnovu znanja, tradicije, prirodnih potencijala i saradnje
- **Razviti preduzetništvo i inovacije** u perspektivnim privrednim granama
- **Unaprediti javnu infrastrukturu** (posebno sisteme vodosnabdevanja, prečišćavanja otpadnih voda i komunalni otpad) i **saobraćajnu povezanost**
- **Održivo upravljati životnom sredinom** i očuvati biodiverzitet
- **Podsticati među-sektorsku i teritorijalnu saradnju** i partnerstva
- **Unaprediti građanski aktivizam** i podržati lokalne inicijative
- **Unaprediti kvalitet života na selu** kroz različite usluge i socijalnu inkluziju
- **Očuvati tradicionalne vrednosti, nasleđe i identitet regiona**
- **Poboljšati povezanost i saradnju sa dijasporom** (promocija i pozicioniranje regiona)
- **Smanjiti depopulaciju, posebno kroz podršku mladima**
- **Učiti** iz primera dobrih praksi u oblasti ruralnog razvoja zemalja EU

2. Prioritetne oblasti

PRIORITETNE OBLASTI	1. <i>Konkurentnija poljoprivreda</i>	2. <i>Raznovrsnija ruralna ekonomija i jače preduzetništvo</i>	3. <i>Poboljšana infrastruktura i održivo upravljanje resursima</i>	4. <i>Unapređene društvene delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa</i>
SPECIFIČNI CILJEVI	<ol style="list-style-type: none"> 1. Unaprediti stručnost i veštine proizvođača 2. Podsticati udruživanje i poslovnu saradnju 3. Unaprediti tržišnu pozicioniranost postojećih i novih proizvoda iz regiona 4. Unaprediti uslove za proizvodnju 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podsticati diversifikaciju i inovacije 2. Razvoj preduzetništva 3. Razvoj ruralnog turizma 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Unaprediti i razviti javnu infrastrukturu 2. Zaštita životne sredine i održivo upravljanje prirodnim resursima 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Podsticati saradnju, partnerstva i lokalne inicijative 2. Unaprediti dostupnost i kvalitet različitih usluga 3. Podrška socijalnoj inkluziji
MERE	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Unapređenje informisanosti postojećih i budućih proizvođača 1.2. Unapređenje znanja i veština proizvođača 1.3. Podsticanje inovacija, istraživanja i razvoja 2.1. Jačanje postojećih i osnivanje novih organizacija proizvođača 2.2. Poslovno povezivanje 2.3. Modeli održivih poljoprivrednih gazdinstava/sela 3.1. Profesionalni marketing 3.2. Dodavanje vrednosti poljoprivrednim proizvodima 3.3. Integralna i organska proizvodnja 3.4. Brendiranje i oznake kvaliteta regionalnih proizvoda 4.1. Zaštita od nepovoljnih prirodnih uticaja 4.2. Investicije u fizička sredstva PG 4.3. Povećanje iskorišćenosti poljoprivrednog zemljišta 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Identifikacija i promocija perspektivnih sektora 1.2. Podsticanje inovacija i transfer znanja i dobrih praksi iz EU 2.1. Razvoj poslovne infrastrukture i usluga podrške preduzetništvu 2.2. Unapređenje konkurentnosti postojećih MSPP i podsticanje saradnje 2.3. Razvoj socijalnog preduzetništva 3.1. Informisanje i edukacije 3.2. Razvoj integrisanih turističkih proizvoda/ponude 3.3. Promocija i marketing 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Javna infrastruktura 1.2. Turistička infrastruktura 1.3. Javni objekti 2.1. Upravljanje zemljištem i vodama 2.2. Zaštita životne sredine 2.3. Obnovljivi izvori energije 2.4. Očuvanje biodiverziteta 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1. Među-sektorska i teritorijalna saradnja /partnerstva/inicijative 1.2. Lokalne strategije ruralnog razvoja 1.3. Unapređenje lokalnih politika i jačanje kapaciteta lokalnih samouprava i javnog sektora 2.1. Unapređenje zapošljivosti kroz obrazovanje 2.2. Unapređenje kvaliteta socijalne i zdravstvene zaštite 2.3. Unapređenje dostupnosti kulturno-sportske ponude 3.1. Osnajivanje ranjivih grupa 3.2. Promocija ravnopravnosti i ljudskih prava

2.1. Prioritetna oblast 1: Unapređenje konkurentnosti poljoprivrede

Cilj 1: Unaprediti stručnost i veštine poljoprivrednih proizvođača

Uprkos tradicionalnim znanjima i vještinama proizvođača u regionu, trenutne poljoprivredne prakse nisu dovoljno usklađene sa važećim standardima i zahtevima tržišta u različitim oblastima. Ovaj cilj teži edukaciji posebno mladih proizvođača i podsticanju većeg transfera znanja, inovacija i dobrih praksi.

Mera 1.1: Unapređenje informisanosti postojećih i budućih poljoprivrednih proizvođača

Ova mera nastoji unaprediti informisanost većeg broja ruralnog stanovništva - postojećih i potencijalnih poljoprivrednih proizvođača, posebno o prednostima udruživanja, perspektivnim tržišnim nišama, lokalnim, nacionalnim i EU politikama i dobrim praksama u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, oblicima podrške razvoju poslovanja i drugim temama od značaja i aktuelnim trendovima.

Indikativne aktivnosti

- Unapređenje sistema i usluga informisanja (informativne sesije, materijali, bilten, Internet, prezentacije, ...)

Mera 1.2: Unapređenje znanja i veština proizvođača

Ova mera teži da unapredi znanja i veštine proizvođača u oblasti savremenih poljoprivrednih praksi, marketingu, menadžmentu i drugima. Model koji će posebno da se promovira podrazumeva povezivanje mladih poljoprivrednika sa iskusnim i stručnim gazdinstvima, preduzećima, organizacijama u konkretnim sektorima. Takođe, ova mera predviđa i unapređenje kapaciteta gazdinstava i proizvođača za apsorpciju nacionalnih IPARD sredstava.

Indikativne aktivnosti

- Promocija primera dobre prakse i transfer znanja (menadžment, marketing, savremene prakse,...)
- Unapređenje absorpcionih kapaciteta potencijalnih korisnika IPARD sredstava
- Uvođenje novih modela edukacije (stručne prakse, mentoring,...)

Mera 1.3: Podsticanje inovacija, istraživanja i razvoja (R&D)

Obzirom na postojanje niza institucija koje se bave istraživanjem i naučnim radom u oblasti poljoprivrede u Regionu, ova mera teži podsticanju njihove veće saradnje sa ciljem unapređenja praktičnih inovacija i razvoja u ovoj oblasti.

Indikativne aktivnosti

- Umrežavanje relevantnih institucija
- Jačanje centara znanja

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 1

Indikator	2016	2020. + 2
Br. informisanih PG	0	25.000
Br. učesnika u edukacijama	0	2.000
Br. inovativnih pilot-projekata prenosa znanja iz institucija u praksu	0	2

Cilj 2: Podsticati udruživanje i poslovnu saradnju

Kao jedno od osnovnih ograničenja za uspješnije poslovanje poljoprivrednih proizvođača identifikovana je nedovoljna saradnja između različitih aktera unutar sektora. Ovaj cilj predviđa različite podsticajne mere koje bi pozitivno uticale na trenutno negativne stavove i rezervisanost poljoprivrednih proizvođača, gazdinstava i ruralnog stanovništva uopšte.

Mera 2.1: Jačanje postojećih i osnivanje novih organizacija proizvođača

Ova mera teži jačanju kapaciteta postojećih organizacija i podsticanju novih oblika udruživanja (klasteri, udruženja, zadruge,...), sa ciljem bolje pozicioniranosti na tržištu, povećanja uticaja na pozitivne promene u sektorskim politikama i bolje dostupnosti informacija.

Indikativne aktivnosti

- Edukacije iz oblasti upravljanja i poslovanja organizacija (menadžment, finansijsko upravljanje, poslovnog planiranje, ...)
- Aktivnosti podsticanja različitih oblika udruživanja

Mera 2.2: Poslovno povezivanje

Aktivnosti u okviru ove mere usmerene su na unapređenje poslovne saradnje različitih aktera u sektoru poljoprivrede na lokalnom i regionalnom, kao i na nacionalnom i međunarodnom nivou. U fokusu je i povezivanje sa dijasporom – stanovnicima poreklom iz regiona koji žive i rade u zemljama EU, kao nedovoljno iskorišćenog resursa za unapređenje imidža, promociju i posredovanje na perspektivnim tržištima.

Indikativne aktivnosti

- B2B
- Povezivanje sa dijasporom (promoter i posrednik u pozicioniranju na novim tržištima)
- Jačanje lanaca vrednosti

Mera 2.3: Modeli održivih poljoprivrednih gazdinstava/sela

Ova mera nastoji da predloži različite modele socio-ekonomski održivog funkcionisanja/privređivanja poljoprivrednih gazdinstava, seoskih lokalnih zajednica, atara i sl. Ovi praktični modeli bi bili razvijeni od strane multi-disciplinarnih timova, pilotirani i promovisani sa ciljem repliciranja širom regiona.

Indikativne aktivnosti

- Pilot-modeli

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 2

Indikator	2016	2020. + 2
Br. učesnika edukacija	0	500
Br. novoosnovanih/ojačanih postojećih organizacija	0	3
Br. učesnika u aktivnostima poslovnog povezivanja	0	200

Cilj 3: Unaprediti tržišnu pozicioniranost postojećih i novih proizvoda iz regiona

Ovaj cilj nastoji unaprediti pozicioniranost poljoprivrednih proizvoda iz regiona na perspektivnim tržištima, kroz niz mera koje adresiraju različite identifikovane slabe tačke u procesu. Fokus je na razvoju postojećih – posebno tradicionalnih „brend“ proizvoda i novih konkurentnih proizvoda kroz različite oblike dodavanja vrednosti i unapređenja kvaliteta u skladu sa tržišnim zahtevima i trendovima, kao i njihovom kvalitetnijem marketingu. Predložene mere nastoje da iskoriste na poseban način povoljnu geografsku povezanost Regiona, kao i postojeću mrežu za prodaju i otkup.

Mera 3.1: Profesionalni marketing

Ova mera ima za cilj podizanje nivoa profesionalnosti u različitim aspektima marketinga poljoprivrednih proizvoda iz Regiona. Takođe, predviđa i razvoj različitih oblika usluga podrške u Regionu, koje su trenutno identifikovane kao nedostajuće.

Indikativne aktivnosti

- **Istraživanje perspektivnih tržišta**
- **Unapređenje kanala prodaje (lokalne pijace, Kor. X, itd.)**
- **Promocija**
- **Razvoj usluga podrške**

Mera 3.2: Dodavanje vrednosti poljoprivrednim proizvodima

Ova mera teži većem nivou primene dobrih praksi i standarda koje zahtevaju različita tržišta za različite poljoprivredne proizvode. Aktivnosti će obuhvatati svakako informisanje i edukacije, ali i imati i praktičan aspekt, posebno u smislu različitih demo-centara, pilot-projekata i dr.

Indikativne aktivnosti

- **Sertifikacija i bezbednost hrane**
- **OGP**
- **Prerada**
- **Pakovanje**
- **Standardizacija**

Mera 3.3: Integralna i organska proizvodnja

Obzirom na dobre geo-klimatske uslove za raznovrsnu proizvodnju u značajnom deli Regiona, ova mera teži povećanju obima integralne i organske proizvodnje, odnosno broja ovakvih poljoprivrednih proizvoda za kojima postoji tražnja na tržištu.

Indikativne aktivnosti

- **Promocija**
- **Edukacija**
- **Sertifikacija**

Mera 3.4: Brendiranje i oznake kvaliteta regionalnih proizvoda

Ova mera se posebno fokusira na identifikaciju i razvoj odabranih proizvoda, njihovo brendiranje i kontinuirano unapređenje kvaliteta. Određeni broj „brend-proizvoda“ predstavljaće osnovicu promocije celokupne proizvodnje i ruralnih sredina Regiona.

Indikativne aktivnosti

- **Regionalna shema kvaliteta**
- **Brendiranje i marketing**

Ključni indikatori učinka (*output-a*) za Cilj 3

Indikator	2016	2020. + 2
Br. marketinških istraživanja	0	2
Br. proizvoda sa novo-dodanom vrednošću	0	5
Br. učesnika u promocijama i edukacijama	0	1.000
Br. novih integralnih/organskih proizvodnji (u postupku)	5	15
Regionalna shema kvaliteta	0	1
Br. regionalnih brend-proizvoda	0	2

Cilj 4: Unaprediti uslove za proizvodnju

Ovaj cilj teži unapređenju preduslova za obimniju i efektivniju poljoprivrednu proizvodnju u Regionu. Trenutno identifikovana ograničenja i rizici kojima se ne upravlja na odgovarajući način, zahtevaju sistematski i multi-disciplinarni pristup u njihovom rešavanju.

Mera 4.1: Mere zaštite od nepovoljnih prirodnih uticaja

Ova mera teži unapređenju postojećih mera zaštite od elementarnih nepogoda i katastrofalnih događaja, kao i posledica klimatskih promena, prevashodno kroz planiranje i promociju dobrih praksi.

Indikativne aktivnosti

- Unapređenje zaštite od poplava
- Protivgradna zaštita
- Mere zaštite od požara

Mera 4.2: Investicije u fizička sredstva PG

Ova mera nastoji promovisati primere dobrih praksi u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, kao i inovativna rešenja kad je u pitanju korišćenje OIE.

Indikativne aktivnosti

- Objekti, oprema,...
- OIE

Mera 4.3: Povećanje iskorišćenosti poljoprivrednog zemljišta

Ova mera teži povećanju obima primene dobrih praksi kad su u pitanju kvalitet poljoprivrednog zemljišta i optimizacija uslova za perspektivne sektore.

Indikativne aktivnosti

- Navodnjavanje
- Komascija
- Rekultivacija
- Ispitivanje kvaliteta zemljišta

Ključni indikatori učinka (*output-a*) za Cilj 4

Indikator	2016	2020. + 2
Br. studija, PT i planske dokumentacije	0	6
Br. pilot-projekata	0	4
Povećanje navodnjavanih površina/površina na kojima je sprovedena komascija/rekultivacija	0	1.000 ha

2.2. Prioritetna oblast 2: Diversifikacija privrednih aktivnosti i razvoj preduzetništva

Cilj 1: Podsticati diversifikaciju i inovacije

Obzirom da su dohodovne aktivnosti u ruralnim sredinama regiona uglavnom zavisne o primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, ovaj cilj nastoji da unapredi mogućnosti za samo/zapošljavanje u ruralnim sredinama kroz identifikaciju i promociju perspektivnih ne-poljoprivrednih sektora, kao i stimulanje inovacija.

Mera 1.1: Identifikacija i promocija perspektivnih sektora

Ova mera predviđa istraživanje mogućnosti za diversifikaciju privredne osnove u ruralnim sredinama Regiona, posebno već identifikovanih potencijalnih sektora: zanati i domaća radinost, usluge, OIE, reciklaža, prerada drveta, kultura, itd. Isti će biti promovisani i u fokusu kad je u pitanju podsticanje preduzetništva, posebno kod mladih i žena u ruralnim sredinama, odnosno ostvarivanje dodatnih prihoda poljoprivrednih gazdinstava.

Indikativne aktivnosti

- Analize ponude i potražnje
- Informisanje i promocija

Mera 1.2: Podsticanje inovacija i transfer znanja i dobrih praksi iz EU

Ova mera podrazumeva veći nivo informisanosti i znanja ruralnog stanovništva, kad su u pitanju inovacije i različite preduzetničke i aktivnosti na gazdinstvu. Isti će biti postignuti posebno kroz transfer znanja i dobrih praksi iz EU, odnosno zemalja iz okruženja sa karakteristikama sličnim Regionu.

Indikativne aktivnosti

- Edukacije
- Studijske posete

Ključni indikatori učinka (*output-a*) za Cilj 1

Indikator	2016	2020. + 2
Novoosnovane PR/komercijalna PG aktivna u perspektivnim sektorima	0	5
Br. meštana informisanih o perspektivnim ne-poljoprivrednim sektorima	0	10.000
Br. inovativnih proizvoda/usluga pozicioniranih na tržištu	0	3
Br. učesnika u organizovanim edukacijama/događajima na temu inovacija	0	500

Cilj 2: Razvoj preduzetništva

Ovaj cilj teži da unapredi okruženje za nastanak novih i razvoj postojećih MSPP, kao i tržišnu poziciju postojećih MSPP i stvaranje socijalnih preduzeća, sve sa ciljem većeg samo/zapošljavanja.

Mera 2.1: Razvoj poslovne infrastrukture i usluga podrške preduzetništvu

Obzirom na trenutno ograničenu podršku razvoju preduzetništva kroz različite usluge i gotovo nepostojeću poslovnu infrastrukturu, ova mera nastoji unaprediti prevashodno nivo informisanosti i dostupnost savetodavnih usluga (virtuelno, mobilno,...), kao i raspoloživost poslovnih prostora nezaposlenima, poljoprivrednim gazdinstvima i potencijalnim preduzetnicima u ruralnim sredinama.

Indikativne aktivnosti

- Mreža info/uslužnih centara
- Informisanje i edukacije
- Mini biznis/agro inkubatori/zone

Mera 2.2: Unapređenje konkurentnosti postojećih MSPP i podsticanje saradnje

U cilju povećanja zaposlenosti i poboljšanja poslovanja postojećih MSPP, ova mera se fokusira na podsticanje veće saradnje i poslovnog umrežavanja i stimulisanje inovacija u poslovanju.

Indikativne aktivnosti

- Stimulisanje inovacija
- Jačanje lanaca vrednosti
- Promocija primera dobre prakse

Mera 2.3: Razvoj socijalnog preduzetništva

Ova mera teži promociji i uspostavljanju socijalnih preduzeća, kao jednog od načina većeg zapošljavanja, tj. socijalne inkluzije i smanjenja rizika od siromaštva ranjivih grupa u ruralnim sredinama. Mera je direktno vezana sa Prioritetnom oblasti 4: Unapređenje društvenih delatnosti i jačanje lokalnih inicijativa i nadopunjuje predviđene mere u okviru Specifičnog cilja 3: Podrška socijalnoj inkluziji.

Indikativne aktivnosti

- Informisanje i edukacija
- Podrška u formiranju socijalnih preduzeća

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 2

Indikator	2016	2020. + 2
Br. uspostavljenih održivih usluga podrške	0	2
Br. učesnika u organizovanim edukacijama/događajima	0	500
Br. uspostavljenih ekonomskih zona/inkubatora	0	2
Br. uspostavljenih organizacija (klasteri, udruženja,...)	1	2
Br. osnovanih socijalnih preduzeća	0	1

Cilj 3: Razvoj ruralnog turizma

Ovaj cilj nastoji da pozicionira ruralni turizam u Regionu, koji je identifikovan kao sektor sa najvišim razvojnim potencijalom. U fokusu su aktivacija postojećih potencijala, unapređenje kvaliteta turističkih proizvoda i promocija regionalne ponude.

Mera 3.1: Informisanje i edukacije

Ova mera teži podizanju kapaciteta trenutnih i potencijalnih zaposlenih, tj. pružaoca različitih usluga u sektoru turizma. Različite obuke podstaci će i nivo preduzetničkih aktivnosti u ruralnim sredinama, odnosno angažovanje i unapređenje postojećih resursa na poljoprivrednim gazdinstvima.

Indikativne aktivnosti

- Obuke turističkih profesionalaca
- Obuke postojećih i potencijalnih pružalaca usluga

Mera 3.2: Razvoj integriranih turističkih proizvoda/ponude

Trenutno skromna ponuda ruralnog turizma u Regionu, okarakterisana je nedovoljno izgrađenim turističkim proizvodima, čemu je glavni uzrok nedovoljna saradnja svih zainteresovanih strana. Ova mera teži da unapredi umrežavanje različitih aktera unutar sektora i na regionalnom nivou, kako bi integrisala i objedinila ponudu Regiona – posebno različite tipove turizma koje su sa ruralnim komplementarne, ojačala profesionalno upravljanje destinacijama i podstakla investicije u sektoru turizma.

Indikativne aktivnosti

- Umrežavanje zainteresovanih strana
- Razvoj perspektivnih proizvoda i destinacija
- Jačanje usluga i organizacija podrške razvoju ruralnog turizma
- Podsticanje investicija
- Očuvanje kulturno-istorijskog nasleđa

Mera 3.3: Promocija i marketing

Jedna od glavnih identifikovanih prepreka za bolju pozicioniranost ruralnog turizma Regiona takođe je sporadična i nedovoljna promocija, odnosno neprofesionalan marketing. Ova mera je komplementarna prethodnima i teži strukturisanom, profesionalnom i regionalnom pozicioniranju ruralnog turizma Regiona na perspektivnim tržištima.

Indikativne aktivnosti

- Strategija komunikacije/marketinga
- Aktivnosti promocije i pozicioniranja na tržištu

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 3

Indikator	2016	2020. + 2
Br. učesnika u organizovanim edukacijama/događajima	0	200
Br. razvijenih i pozicioniranih turističkih proizvoda	0	2
Regionalna Internet prezentacija ruralnog turizma	0	1
Br. usluga/organizacija za podršku ruralnom turizmu	0	1

2.3. Prioritetna oblast 3: Unapređenje infrastrukture i održivo korišćenje prirodnih resursa

Cilj 1: Unaprediti i razviti javnu infrastrukturu

Ovaj cilj teži unapređenju kvalitetu života u ruralnim sredinama u kontekstu korišćenja i unapređenja različitih tipova javne infrastrukture, a posebno onih koji su identifikovani kao gorući problemi sa višestruko negativnim uticajem i onih koji trenutno predstavljaju neiskorišćeni resurs za različite namene.

Mera 1.1. Javna infrastruktura

Ova mera pretpostavlja unapređenje planiranja i unapređenja javne infrastrukture manjeg obima, a posebno u sektorima vodovoda, kanalizacije, upravljanja komunalnim otpadom, saobraćajne povezanosti, nautičke infrastrukture i dostupnosti interneta u ruralnim sredinama.

Indikativne aktivnosti

- PT i planska dokumentacija
- Promocija alternativnih rešenja za probleme javne infrastrukture
- Unapređenje bezbednosti

Mera 1.2. Turistička infrastruktura

Obzirom na visok razvojni potencijal ruralnog turizma, ova mera prevashodno ima za cilj aktivaciju, rehabilitaciju i zaštite objekata materijalnog kulturno-istorijskog nasleđa kao atrakcija i prostora namenjenih turističkoj ponudi.

Indikativne aktivnosti

- Signalizacija
- Atrakcije
- Planska i PT dokumentacija za prioritetne atrakcije/prostore

Mera 1.3. Javni objekti

Ova mera teži aktiviranju postojećih resursa - različitih objekata kulturne, obrazovne, sportske i druge infrastrukture, koji imaju potencijal da se iskoriste na višestruke namene u skladu sa potrebama lokalne zajednice.

Indikativne aktivnosti

- Rešavanje imovinsko-pravnih odnosa
- PT dokumentacija
- Izgradnja i rekonstrukcija objekata
- Studije multi-funkcionalne namene

Ključni indikatori učinka (*output-a*) za Cilj 1

Indikator	2016	2020. + 2
Br. pilot-projekata		5
Br. pripremljene PT/planske dokumentacije		6
Br. studija/modela		2

Cilj 2: ZŽS i održivo upravljanje prirodnim resursima

Ovaj cilj nastoji unaprediti stanje životne sredine u ruralnim područjima Regiona, ispitati prirodne resurse i promovirati principe održivog korišćenja istih.

Mera 2.1: Upravljanje zemljištem i vodama

Ova mera teži unapređenju uslova za održivo upravljanje raspoloživim prirodnim resursima, posebno u smislu ispitivanja i planiranja (vodni resursi; mineralne sirovine – zlato, volfram; kamen, nafta, uglj, gas).

Indikativne aktivnosti

- Rešavanje imovinsko-pravnih odnosa
- Zaštita od erozije
- Pošumljavanje
- Urbanističko planiranje
- Studije prirodnih resursa

Mera 2.2: Zaštita životne sredine

Ova mera teži unapređenju zaštite životne sredine u ruralnim područjima, posebno u smislu smanjenja identifikovanih uzroka zagađenja vode, vazduha i zemlje, odnosno podizanja svesti i unapređenja pozitivnih navika meštana.

Indikativne aktivnosti

- Edukacija i informisanje
- Identifikacija i praćenje zagađenja
- Pilot-projekti čišćenja i prevencije zagađenja voda i zemljišta

Mera 2.3: Obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost

Obzirom na dostupne delimične informacije o potencijalima za OIE, ova mera teži sveobuhvatnijem istraživanju i promociji najpovoljnijih tipova OIE, kako za poljoprivredna gazdinstva, tako i za projekte šireg obima. U fokusu ove mere će takođe biti energetska efikasnost, posebno javnih objekata.

Indikativne aktivnosti

- Studija potencijala OIE
- Podizanje svesti stanovništva
- Pilot-projekti

Mera 2.4: Očuvanje biodiverziteta

Ova mera pretpostavlja aktivnosti usmerene da očuvanje biodiverziteta i trenutnih i potencijalnih zaštićenih prostora, posebno u kontekstu približavanja EU standardima i sistemima. U fokusu ove mere biće posebno informisanje i promocija mreže Natura 2000.

Indikativne aktivnosti

- Katastar autohtonih, endemskih i zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta
- Promocija i zaštita područja

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 2

Indikator	2016	2020. + 2
Br. studija		4
Sistem praćenja zagađenja		1
Br. učesnika u aktivnostima podizanja svesti		5.000
Br. pilot projekata		3

2.4. Prioritetna oblast 4: Unapređenje društvenih delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa

Cilj 1: Podsticati saradnju, partnerstva i lokalne inicijative

Ovaj cilj teži da unapredi među-sektorsku saradnju između svih zainteresovanih strana na lokalnom i regionalnom nivou, kako bi se unapredio obim i kvalitet razvojnih inicijativa. Fokus će biti na promociji i primeni EU praksi i modela u oblasti lokalnih/regionalnih inicijativa, kao i unapređenju lokalnih politika.

Mera 1.1: Među-sektorska i teritorijalna saradnja/partnerstva/inicijative

Ova mera nastoji da animira i motiviše zainteresovane strane u regionu za bolje teritorijalno umrežavanje i među-sektorsko povezivanje, kroz jačanje kapaciteta organizacija za primenu EU modela i dobrih praksi. Poseban fokus biće na promociji LEADER/CLLD pristupa, odnosno različitih oblika partnerstava (JPP, LAG, OCD,...).

Indikativne aktivnosti

- Stimulisanje različitih oblika partnerstava
- Umrežavanje i jačanje kapaciteta organizacija

Mera 1.2: LSRR

U cilju usklađivanja sa ZPP EU i većoj primeni vodećih pristupa u oblasti razvoja zajednice/teritorije, ova mera teži definisanju strateškog razvoja za pojedine mikro-regione.

Indikativne aktivnosti

- Identifikacija i formiranje potencijalnih mikro-regiona
- Izrada LSRR

Mera 1.3: Unapređenje lokalnih politika i jačanje kapaciteta LS i javnog sektora

Obzirom na važnost uloge lokalne administracije, a u skladu sa identifikovanim potrebama posebno u smislu stručnosti zaposlenih i unapređenja lokalnih politika, ova mera pretpostavlja jačanje različitih kapaciteta javnog sektora (administrativnih, institucionalnih i finansijskih) za uspešnije bavljenje pitanjima ruralnog razvoja.

Indikativne aktivnosti

- Podizanje kapaciteta zaposlenih
- Unapređenje lokalnih politika – usaglašavanje sa nacionalnim i EU politikama i praksama u oblasti RR

Ključni indikatori učinka (*output-a*) za Cilj 1

Indikator	2016	2020. + 2
Br. novih operativnih partnerstava		5
Br. mikro-regiona i LSRR		3
Br. odeljenja/kancelarija za RR		5
Br. inoviranih lokalnih politika		20
Povećanje izdvajanja za RPRR		XY %

Cilj 2: Unaprediti dostupnost i kvalitet različitih usluga

Nedovoljna dostupnost različitih usluga u ruralnim sredinama direktno utiče na kvalitet života njihovih meštana, posebno nezaposlenih, mladih i starije populacije. Ovaj cilj nastoji unaprediti obim i kvalitet različitih sadržaja i usluga, kako bi omogućio veći stepen socijalne sigurnosti i zadovoljstva meštana.

Mera 2.1: Unapređenje zapošljivosti kroz obrazovanje

Ova mera teži poboljšanju uslova za veću zapošljivost meštana ruralnih sredina, posebno mladih, žena i dugoročno nezaposlenih, posebno kroz veću usaglašenost i među-sektorsku saradnju ključnih aktera: privrede, obrazovnih institucija, Nacionalne službe za zapošljavanje, OCD i drugih.

Indikativne aktivnosti

- Umrežavanje i među-sektorsko povezivanje
- Studija potreba i ponude
- Obuke, neformalno i doživotno obrazovanje (LLL)
- Unapređenje usluga informisanja

Mera 2.2: Unapređenje kvaliteta socijalne i zdravstvene zaštite

Sa ciljem obezbeđivanja višeg nivoa socijalne sigurnosti, ova mera teži uvođenju različitih održivih usluga u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite, koje će odgovoriti na potrebe ruralnog stanovništva.

Indikativne aktivnosti

- Razvoj održivih (mobilnih) usluga
- Transfer znanja i iskustava

Mera 2.3: Unapređenje dostupnosti kulturno-sportske ponude

Ova mera teži unapređenju dostupnosti različitih aktivnosti i programa, koje su od posebnog značaja za kvalitet života i zdravlje mladih i dece. Mera je direktno u vezi sa Merom 1.3. Unapređenje javnih objekata u okviru Prioritetne oblasti 3 i Merom 3.2. Razvoj integrisanih turističkih proizvoda/ponude u okviru Prioritetne oblasti 2: Diversifikacija privrednih aktivnosti i razvoj preduzetništva.

Indikativne aktivnosti

- Podrška kulturno-sportskim organizacijama
- Razvoj postojećih i uvođenje novih kulturno-sportskih aktivnosti i programa

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 2

Indikator	2016	2020. + 2
Br. učesnika uključenih u različite edukativne programe		1.000
Br. pilot-projekata		4
Br. novo-vedenih usluga u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite		3
Br. novih aktivnosti i programa u oblasti sporta i kulture		3

Cilj 3: Podrška socijalnoj inkluziji

Ovaj cilj teži unapređenju socijalne inkluzije i direktno doprinosi smanjenju rizika od siromaštva, posebno različitih ranjivih grupa u ruralnim sredinama.

Mera 3.1: Osnaživanje ranjivih grupa

Ova mera predviđa različite forme osnaživanja ranjivih grupa, sa posebnim fokusom na mlade, žene, nezaposlene, OI i manjine, kako bi se podigao nivo njihove socijalne aktivacije, tj. uključenosti u različite aspekte ekonomskog, političkog, društvenog i kulturnog života u ruralnim sredinama.

Indikativne aktivnosti

- Jačanje udruženja
- Razvoj programa i usluga
- Edukacija, informisanje, ...

Mera 3.2: Promocija ravnopravnosti i ljudskih prava

Obzirom na veći nivo višestruke diskriminacije ruralnog stanovništva uopšte, a posebno različitih ranjivih grupa u ruralnim sredinama, ova mera teži većoj primeni ljudskih prava, a posebno promociji tolerancije i jednakih šansi za sve.

Indikativne aktivnosti

- Kampanje podizanja svesti
- Razvoj programa i usluga

Ključni indikatori učinka (output-a) za Cilj 3

Indikator	2016	2020. + 2
Br. učesnika u edukacijama		300
Br. meštana obuhvaćenih kampanjama		30.000
Br. novih programa i usluga		3

3. Usklađenost sa strateškim i planskim dokumentima

Obzirom da su poljoprivreda i različiti elementi ruralnog razvoja identifikovani na nivou prioriteta ili prioriternih mera, Strategija je u potpunosti usaglašena sa svim lokalnim strategijama održivog razvoja gradova i opština iz BP regiona, kao i Regionalnom razvojnom strategijom i Regionalnim prostornim planom za područje Podunavskog i Braničevskog upravnog okruga.

Strategija je u skladu sa svim relevantnim politikama EU u oblasti razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja, posebno sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU na koju se naslanja u svojim prioriternim oblastima, uzimajući u obzir specifičnosti regiona. Takođe je u harmoniji sa ciljevima strategije Evropa 2020 i trans-nacionalnim strateškim dokumentima – Dunavska strategija (EUSDR) i Jadransko-Jonska strategija (EUSAIR).

U skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Srbije EU i Nacionalnim programom za usvajanje pravnih tekovina EU 2014.-2018., kao i aktuelnim reformskim procesima na nacionalnom nivou, Strategija je usaglašena sa elementima Prostornog plana RS 2010.-2020. i nizom nacionalnih sektorskih strategija koje se odnose na:

- održivo upravljanje prirodnim resursima (Strategija razvoja šumarstva 2006., Strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara 2012., Strategija biološke raznovrsnosti 2011.-2018., Vodoprivredna osnova 2002., Strategija upravljanja otpadom 2009.-2019. i dr.);

- ljudska prava i socijalnu inkluziju (Strategija prevencije i zaštite od diskriminacije 2014.-2018., Strategija za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti 2016.-2020., Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja 2016.-2025., Strategija za mlade 2015.-2025., Strategija o starenju 2006.-2015., Nacrt Strategije za podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva, Strategija razvoja informacionog društva do 2020. i dr.);
- socijalnu i zdravstvenu zaštitu (Strategija razvoja socijalne zaštite 2006., Strategija javnog zdravlja 2009.-2013., Strategija razvoja sporta 2014.-2018. i dr.);
- razvoj obrazovanja i nauke (Strategija razvoja stručnog obrazovanja 2007., Strategija razvoja obrazovanja odraslih 2006., Strategija naučnog i tehnološkog razvoja 2016.-2020. i dr.);
- javnu upravu (Strategija reforme javne uprave 2014., Strategija stručnog usavršavanja zaposlenih u jedinicama LS i dr.);
- ekonomski i regionalni razvoj (Strategija regionalnog razvoja 2007.-2012., Strategija privrednog razvoja 2006.-2012. i dr.).

Usaglašenost sa ključnim nacionalnim strategijama prikazana je u narednoj tabeli.

Ključna dokumenta		<i>Prioritetne oblasti RSRR BP 2016.-2020.</i>	<i>1. Konkurentnija poljoprivreda</i>	<i>2. Raznovrsnija ruralna ekonomija i jače preduzetništvo</i>	<i>3. Poboljšana infrastruktura i održivo upravljanje resursima</i>	<i>4. Unapređene društvene delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa</i>
Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja RS 2014.-2024.	SC1. Rast proizvodnje i stabilnost dohotka proizvođača					
	SC2. Rast konkurentnosti uz prilagođavanje zahtevima domaćeg i inostranog tržišta i tehničko-tehnološko unapređenje sektora poljoprivrede					
	SC3. Održivo upravljanje resursima i ZŠS					
	SC4. Unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima i smanjenje siromaštva					
	SC5. Efikasno upravljanje javnim politikama i unapređenje institucionalnog okvira razvoja poljoprivrede i ruralnih sredina					
Strategija za smanjenje siromaštva u Srbiji 2003.-2009.	SC3. Efikasna primena, postojećih i definisanje novih programa, mera i aktivnosti direktno usmerenih na najsiromašnije i socijalno ugrožene grupe					
Nacionalna strategija održivog razvoja 2008.-2017.	P2. Razvoj konkurentne tržišne privrede i uravnotežen ekonomski rast, podsticanje inovacija, stvaranje boljih veza između nauke, tehnologije i preduzetništva, povećanje kapaciteta za istraživanje i razvoj, uključujući nove IKT					
	P3. Razvoj i obrazovanje ljudi, povećanje zapošljavanja i socijalna uključenost, stvaranje većeg broja radnih mesta, privlačenje stručnjaka, unapređivanje					

	kvaliteta i prilagodljivosti radne snage, veća ulaganja u ljudske resurse				
	P4. Razvoj infrastrukture i ravnomeran regionalni razvoj, unapređivanje atraktivnosti zemlje i obezbeđenje adekvatnog kvaliteta i nivoa usluga				
Strategija za podršku razvoja MSP, preduzetništva i konkurentnosti 2015.-2020.	SC1. Unapređenje poslovnog okruženja				
	SC2. Unapređenje pristupa izvorima finansiranja				
	SC3. Kontinuirani razvoj ljudskih resursa				
	SC4. Jačanje održivosti i konkurentnosti MSPP				
	SC5. Unapređenje pristupa novim tržištima				
	SC6. Razvoj i promocija preduzetničkog duha i podsticanje preduzetništva žena, mladih i socijalnog preduzetništva				
Nacrt Strategije razvoja turizma Republike Srbije 2016.-2025.	SC1. Održivi ekološki, ekonomski i socijalni razvoj turizma u Srbiji				
	SC2. Jačanje konkurentnosti turističke privrede i sa njom povezanih delatnosti na domaćem i međunarodnom tržištu				
	SC3. Povećanje direktnog učešća turističke privrede u BDP-u, kao i ukupnog broja zaposlenih				
	SC4. Unapređenje imidža Srbije u regionu, Evropi i svetu				
Nacionalna strategija zapošljavanja 2011.-2020.	POC 2.1. Podsticanje zapošljavanja u manje razvijenim regionima i razvoj regionalnih i lokalnih politika zapošljavanja				
	POC 2.2. Unapređenje kvaliteta ljudskog kapitala				
Nacionalni program zaštite životne sredine 2010.-2019.	OC4. Unapređenje sistema kontrole kvaliteta životne sredine				
	OC7. Unapređenje formalnog i neformalnog obrazovanja o zaštiti životne sredine i energetske efikasnosti, podizanje nivoa svesti				
	PC 774. Poljoprivreda, šumarstvo i lovstvo				
Strategija regulatorne reforme i unapređenja sistema upravljanja javnim politikama 2016.-2020.	POC4.: Unapređenje uloge građana i privrede u sistemu upravljanja javnim politikama, donošenju propisa i unapređenju kvaliteta administrativnih procedura				

Legenda: OC – Opšti Cilj, SC – Strateški cilj, P – Prioritet, PC – Prioritetni cilj, POC – Pojedinačni cilj

Naredna tabela prikazuje uporedo mere Strategije i one definisane nacionalnim programima podrške razvoju poljoprivrede i ruralnom razvoju.

RSRR BP 2016.-2020.		IPARD II/NPPRRR	
PO1 – Konkurentnija poljoprivreda			
SC 1	Unaprediti stručnost i veštine poljoprivrednih proizvođača	305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M1	Unapređenje informisanosti postojećih i budućih poljoprivrednih proizvođača		
M2	Unapređenje znanja i veština proizvođača		
M3	Podsticanje inovacija i istraživanja i razvoja		
SC 2	Podsticati udruživanje i poslovnu saradnju		
M1	Jačanje postojećih i osnivanje novih organizacija proizvođača	102	Unapređenje rada postojećih i uspostavljanje novih organizacija poljoprivrednih proizvođača
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M2	Poslovno povezivanje		
M3	Modeli održivih poljoprivrednih gazdinstava/sela		
SC 3	Unaprediti tržišnu pozicioniranost postojećih i novih proizvoda iz regiona		
M1	Profesionalni marketing	302.6.	Izgradnja objekata za osnivanje prodajnih mesta na gazdinstvima za direktnu prodaju poljoprivrednih i tradicionalnih zanatskih proizvoda i suvenira, u pojedinačnom ili udruženom interesu proizvođača
M2	Dodavanje vrednosti poljoprivrednim proizvodima	304	Ekonomske aktivnosti u smislu dodavanja vrednosti poljoprivrednim proizvodima, kao i uvođenje i sertifikacija sistema bezbednosti i kvaliteta hrane, organskih proizvoda i proizvoda sa OGP
		103	Investicije za preradu i marketing poljoprivrednih i ribarskih proizvoda
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M3	Integralna i organska proizvodnja	201.3.	Organska proizvodnja
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M4	Brendiranje i oznake kvaliteta regionalnih proizvoda	304.1.	Podrška brendiranju proizvoda i regiona
SC 4	Unaprediti uslove za proizvodnju		
M1	Zaštita od nepovoljnih prirodnih uticaja	104	Obnavljanje poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima i uvođenje odgovarajućih preventivnih

			aktivnosti
		101.3.3.	Nabavka mehanizacije i opreme za setvu, sadnju, zaštitu bilja i navodnjavanje/odvodnjavanje za voćarsku proizvodnju i vinogradarsku proizvodnju, proizvodnju sadnog materijala i povrtarsku proizvodnju {...}
M2	Investicije u fizička sredstva PG	101	Investicije u fizička sredstva PG
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M3	Povećanje iskorišćenosti poljoprivrednog zemljišta	201.1.	Održivo korišćenje poljoprivrednog zemljišta
		101.3.3.	Nabavka mehanizacije i opreme za setvu, sadnju, zaštitu bilja i navodnjavanje/odvodnjavanje za voćarsku proizvodnju i vinogradarsku proizvodnju, proizvodnju sadnog materijala i povrtarsku proizvodnju {...}
		101.3.4.	Izgradnja staklenika i nabavka opreme i/ili materijala za povrtarsku proizvodnju i proizvodnju jagodičastog voća, kao i rasadničku proizvodnju i cvečarstvo u zaštićenom i poluzaštićenom prostoru {...}

PO2 – Raznovrsnija ruralna ekonomija i jače preduzetništvo

SC 1	Podsticati diversifikaciju i inovacije	302	Unapređenje ekonomskih aktivnosti na selu kroz podršku nepoljoprivrednim aktivnostima
M1	Identifikacija i promocija perspektivnih sektora	302.5.	Investicije u izgradnju i/ili opremanje i stvaranje novih proizvoda i usluga u ruralnim područjima
M2	Podsticanje inovacija i transfer znanja i dobrih praksi iz EU	305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
SC 2	Razvoj preduzetništva	302.1.	Investicije u izgradnju i/ili opremanje objekata za obavljanje tradicionalnih zanata
		302.4.	Osnivanje i razvoj mikro-preduzeća u ruralnim područjima vezanim za tradicionalna znanja i kulturno nasleđe
M1	Razvoj poslovne infrastrukture i usluga podrške preduzetništvu	303	Podrška mladima u ruralnim područjima
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
		302.6.	Izgradnja objekata za osnivanje prodajnih mesta na gazdinstvima za direktnu prodaju poljoprivrednih i tradicionalnih zanatskih proizvoda i suvenira, u pojedinačnom ili udruženom interesu proizvođača
M2	Unapređenje konkurentnosti postojećih MSPP i podsticanje saradnje		
M3	Razvoj socijalnog preduzetništva		
SC 3	Razvoj ruralnog turizma	302.2.	Podrška aktivnostima vezanim za ruralni turizam
M1	Informisanje i edukacije	305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i

			ruralnog razvoja
M2	Razvoj integrisanih turističkih proizvoda/ponude		
M3	Promocija i marketing		
PO3 – Poboljšana infrastruktura i održivo upravljanje resursima			
SC 1	Unaprediti i razviti javnu infrastrukturu	301	Investicije za unapređenje i razvoj ruralne infrastrukture i usluga
M1	Javna infrastruktura		
M2	Turistička infrastruktura		
M3	Javni objekti		
SC 2	ZŽS i održivo upravljanje prirodnim resursima		
M1	Upravljanje zemljištem i vodama	201.2.	Održivo korišćenje šumskih resursa
M2	ZŽS	305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
		301.7.	Investicije sa ciljem izmeštanja aktivnosti i konzervacije zgrada ili drugih objekata lociranih u okviru, ili blizu ruralnih naselja, sa posebnim osvrtom na unapređenje kvaliteta i stanja životne sredine
M3	OIE	101.1.11.	Investicije u izgradnju i/ili opremanje postrojenja za OIE za sopstvenu potrošnju: posebno u solarne elektrane, elektrane na biomasu, daljinske sisteme grejanja, kotlovi za sagorevanje biomase
		101.2.7.	
		101.3.6.	
		101.4.10.	
		103.1.7.	
		103.2.10.	
103.3.10.			
		302.3.	
		301.2.	Investicije u izradu, unapređenje ili proširenje svih tipova infrastrukture manjeg obima, uključujući investicije u OIE
M4	Očuvanje biodiverziteta	201.4.	Očuvanje biljnih i životinjskih genetskih resursa
PO4 – Unapređene društvenih delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa			
SC 1	Podsticati saradnju, partnerstva i lokalne inicijative		
M1	Među-sektorska i regionalna saradnja/partnerstva/inicijative	202.2.	Umrežavanje i saradnja između partnerstava za teritorijalni ruralni razvoj
		202.3.	Ukupni troškovi nastali aktivnostima partnerstva za teritorijalni ruralni razvoj
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M2	LSRR	202.1.	Sprovođenje LSRR
M3	Unapređenje lokalnih politika i jačanje kapaciteta lokalnih		

	samouprava i javnog sektora		
SC 2	Unaprediti dostupnost i kvalitet različitih usluga	301	Investicije za unapređenje i razvoj ruralne infrastrukture i usluga
M1	Unapređenje zapošljivosti kroz obrazovanje		
M2	Unapređenje kvaliteta socijalne i zdravstvene zaštite		
M3	Jačanje kulturno-sportske ponude		
SC 3	Podrška socijalnoj inkluziji		
M1	Osnaživanje ranjivih grupa	303	Podrška mladima u ruralnim područjima
		305	Transfer znanja i razvoj savetodavstva – Unapređenje obuka u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja
M2	Promocija ravnopravnosti i ljudskih prava		

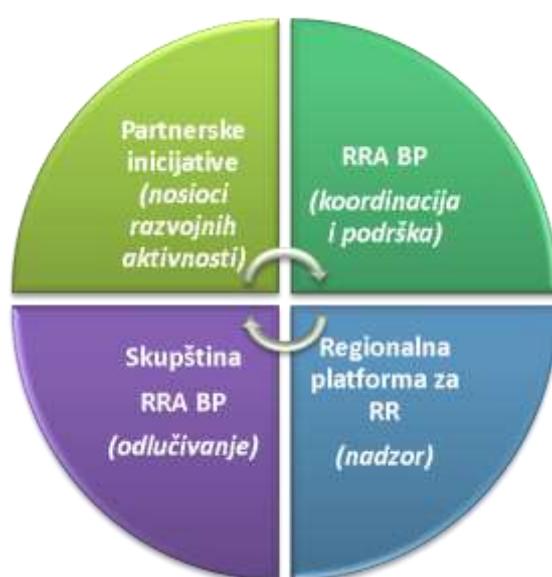
4. Potencijalni izvori finansiranja

Akcioni plan kojim će biti razrađene predložene Mere i identifikovani konkretni projekti, specifikovati će sve neophodne elemente, a time i finansijski okvir za implementaciju strategije. Stoga je ovde prikazan pregled potencijalnih, trenutno raspoloživih izvora finansiranja za različite vrste projekata.

Vrsta projekata	Tip projekata	Potencijalni izvori finansiranja
Javna infrastruktura	<i>Komunalna infrastruktura, javni objekti, turistička infrastruktura, signalizacija i atrakcije, projektno-tehnička i planska dokumentacija, zaštita životne sredine, različiti pilot-projekti...</i>	EU/IPA (Prekogranična saradnja Rumunija - Srbija, ERDF ETC Danube Programme, ERDF ETC Adriatic Ionian, INTERREG, ...) Nacionalne donacije (javni pozivi resornih ministarstva, nacionalni fondovi i agencije,...) Donacije pojedinih država i programa (POPOS, GIZ-KWD, SDC, ADA, ...) Kreditne linije (KfW, EBRD, ...) Budžeti opština
Soft projekti	<i>Razvoj različitih usluga, obuke, zapošljavanje, informisanje, promocije, studije i istraživanja, umrežavanje, razvoj turističkih proizvoda, inovacije, kultura i sport, brendiranje, inkluzija, različiti pilot-projekti...</i>	EU/IPA (IPARD II, Prekogranična saradnja Rumunija - Srbija, INTERREG, COSME, Evropa za građane i građanke, ESF, Kreativna Evropa, EIDHR, Program za civilno društvo i medije, EaSI – Program za zapošljavanje i socijalne inovacije, ERDF ETC Danube Programme, ERDF ETC Adriatic Ionian, European Social Fund – ESF, Horizon 2020, Erasmus +,...) Nacionalne donacije (javni pozivi resornih ministarstva, nacionalni fondovi,...) Donacije pojedinih država i programa (POPOS, GIZ-KWD, SDC, FODS, UNESCO, Norveška ambasada, CEI-Central European Initiatives, ...) Budžeti opština
Javno-privatni projekti	<i>Poslovne i agro zone/inkubatori, diversifikacija privrednih aktivnosti, jačanje lanaca vrednosti, dodavanje vrednosti poljoprivrednim proizvodima, OIE, turistička infrastruktura, klasteri, socijalno preduzetništvo, inovacije, lokalne/regionalne partnerske inicijative, ...</i>	EU/IPA (IPARD II, Horizon 2020, COSME, ERDF SEE, ...) Nacionalne donacije (javni pozivi resornih ministarstva, nacionalni fondovi,...) Donacije pojedinih država i programa (POPOS, GIZ-KWD, SDC, CEI-Central European Initiatives, ...) Kreditne linije (KfW, EBRD, ...) Privatni investitori Budžeti opština

5. Implementacioni okvir

Skupština RRA BP biće ključno telo za donošenje odluka vezanih za regionalno-ruralni razvoj, počevši od usvajanja RSRR i godišnjih izveštaja o monitoringu, do predlaganja i usvajanja većih promena i sl. Planirano je osnivanje **Regionalne platforme za ruralni razvoj** koja će direktno pratiti i evaluirati implementaciju Strategije, predlagati Skupštini RRA strateške odluke i nova rešenja za regionalne probleme, lobirati za regionalne projekte i pronalaženje sredstava za njihovo finansiranje, imenovati članove projektnih timova i partnerskih inicijativa i sl. Za implementaciju ove Strategije biće odgovorna **Regionalna razvojna agencija „Braničevo-Podunavlje“**, koja će operativno planirati, pripremati i koordinirati sve različite procese u uskoj saradnji sa ključnim relevantnim zainteresovanim stranama u Regionu, koje su bile aktivno uključene i u proces izrade same Strategije. Različiti **projektni timovi - partnerske inicijative**, biće odgovorni za predlaganje, pripremu i implementaciju regionalnih projekata/aktivnosti u određenom sektoru, u saradnji sa RRA BP.

Regionalna platforma za RR će vršiti **nadzor implementacije Strategije**, na osnovu skupa pokazatelja na nivou specifičnih ciljeva (indikatori učinka/output-a) i na nivou prioriteta (indikatori rezultata/uticaja), koji su razrađeni u fazi izrade same Strategije. Sakupljanje podataka za merenje dostignuća biće vršeno na osnovu dostupne zvanične statistike, podataka sakupljenih direktno od nosilaca projekta i podataka prikupljenih od korisnika projekta i zainteresovanih strana. RRA će razviti sistem tehničke podrške za implementaciju Strategije, a posebno za sakupljanje podataka i pripremu izveštaja o monitoringu. Godišnji izveštaj o monitoringu koji predstavlja analizu i zaključke će biti predložen od strane Regionalne platforme za ruralni razvoj i podnešen Skupštini RRA na odobrenje, a predstavitiće dostignuća pokazatelja po specifičnim ciljevima, nagoveštaje o realizaciji mera, eventualne prepreke i predloge za promene u Strategiji ili njenim metodama implementacije.

Ključni indikatori učinka (*output-a*) su navedeni u prethodnim poglavljima uz svaki pojedinačni specifični cilj, dok su ključni indikatori uticaja kojima će se meriti uspešnost same Strategije, navedeni u narednoj tabeli, za svaku prioritetnu oblast.

<i>Prioritetna oblast</i>	<i>Indikator uticaja</i>	<i>Polazna osnova (2016.)</i>	<i>2020.+2</i>
1. Konkurentnija poljoprivreda	1. % korišćenog poljoprivrednog zemljišta	40,94% (2012)	50%
	2. Br. realizovanih projekata	0	30
2. Raznovrsnija ruralna ekonomija i jače preduzetništvo	1. Broj novih radnih mesta	0	300
	2. Broj novih preduzeća/komercijalnih PG	0	20
	3. Broj turističkih noćenja	91.967 (2014)	120.000
	4. Br. realizovanih projekata	0	30
3. Poboljšana infrastruktura i održivo upravljanje resursima	1. % domaćinstava priključenih na javni sistem vodosnabdevanja	67,63% (2013)	80%
	2. % domaćinstava priključenih na javni sistem kanalizacije	47,76% (2013)	70%
4. Unapređene društvene delatnosti i jačanje partnerskih inicijativa	1. Broj partnerskih inicijativa	0	10
	2. Broj učesnika u procesu obuka (od čega žene, mladi, ...)	0	1.500

Preporučuje se da se **evaluacije Strategije** ne vrše samo na osnovu merljivih izlaznih vrednosti i rezultata, već treba proceniti proces sam po sebi, građenje partnerstva, intenzitet saradnje, itd. Treba voditi računa da se uočavaju neplanirani ili neočekivani uticaji i da se odstupanja od planiranih putanja ne smatraju kao a priori negativni fenomeni, već izazovi koje treba rešiti i izvor informacija za učenje i unapređenje, posebno ukoliko se uzme u obzir da se period implementacije Strategije preklapa sa periodom velikih reformskih procesa na nacionalnom nivou, odnosno procesa harmonizacije za EU politikama i standardima. Predlaže se da se prelazna evaluacija sprovede 2018. godine, a finalna evaluacija u 2022. godine.

Obzirom da ova Strategija ima višestruku namenu i biće prezentovana, korišćena i promovisana kod različitih zainteresovanih strana, kontinuirana **komunikacija** je od velikog značaja. Načelni ciljevi komunikacije sa različitim zainteresovanim stranama identifikovani su i prikazani u narednoj tabeli.

<i>Zainteresovane strane</i>	<i>Ciljevi</i>
Unutar BP regiona	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontinuirana podrška svih zainteresovanih strana različitim projektima i aktivnostima identifikovanih u Strategiji 2. Podizanje svesti o snagama ruralnih sredina Regiona 3. Unapređenje međusobne interakcije i saradnje između različitih aktera
Prema drugim regionima, partnerskim organizacijama u Srbiji i nacionalnom nivou	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontinuirano informisanje i promocija snaga Regiona u svrhu jačanja postojećih i kreiranja novih partnerstava 2. Obezbeđivanja političke i institucionalne podrške relevantnih nacionalnih organa
Prema inostranim partnerima i potencijalnim donatorima i investitorima	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kontinuirana promocija u svrhu prepoznavanja snaga i konkurentnih prednosti Regiona 2. Kampanje i događaji u svrhu privlačenja podrške donatora i investitora

Od alata i sredstava komunikacije, pored redovne saradnje sa medijima, koristiće se Brošura o RSRR (na engleskom i srpskom), set promotivnih materijala (blokovi, fascikla, hemijska, ...), sažeti prikazi projekata, regionalni bilten, Internet strane i društvene mreže, različiti događaji, video-materijali, itd.

III. PRILOZI

1. Izvori i literatura

Nacionalni izvori:

Republički zavod za statistiku, Opštine i regioni u Srbiji 2014;
Republički zavod za statistiku, Popis poljoprivrede 2012, Poljoprivreda u Republici Srbiji
Republički zavod za statistiku: Srbija - Prihodi i uslovi života 2013
Vlada Republike Srbije: Uredba o utvrđivanju jedinstvene liste razvijenosti regiona i jedinica lokalne samouprave za 2014. godinu, Službeni glasnik RS 104/2014 od 01.10.2014,
Pravilnik o određivanju područja sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi (SG RS, br. 29/13),
Vlada RS: Drugi nacionalni izveštaj o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u RS, 2014.,
Zakon o teritorijalnoj organizaciji RS (SG RS, br. 129/2007);
Godišnji izveštaj o stanju kvaliteta vazduha u republici Srbiji 2014..g., Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine/Agencija za zaštitu životne sredine
Republički zavod za statistiku, <http://webrzs.stat.gov.rs/>
Agencija za privredne registre RS, <http://www.apr.gov.rs/>
Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, <http://www.minrzs.gov.rs/>
Ministarstvo rudarstva i energetike , <http://mhe.mre.gov.rs/>
Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine, <http://www.mpzss.gov.rs/>
Agencija za zaštitu životne sredine, <http://www.sepa.gov.rs/>

Regionalni izvori:

Socio-ekonomska analiza Braničevo-Podunavlje, 2009
Regionalna razvojna strategija za Braničevsko– Podunavski region 2009- 2013
Regionalni prostorni plan za područje Podunavskog i Braničevskog upravnog okruga 2011.-2020.,
Službeni glasnik RS br. 8/15
Analiza učinka 11 lokalnih samouprava u oblasti ruralnog razvoja na teritoriji regiona Braničevo-Podunavlje, Branko Milić, februar 2016.

Internet-strane opština Braničevsko-Podunavskog regiona:

Grad Smederevo, www.smederevo.org.rs
Opština Smederevska Palanka, www.smederevskapalanka.rs
Opština Velika Plana, www.velikaplana.org.rs
Grad Požarevac, www.pozarevac.rs
Opština Kučevo, www.kucevo.rs
Opština Žagubica, www.zagubica.org.rs
Opština Žabari, www.zabari.org.rs
Opština Malo Crniće, www.opstinamalocrnice.org
Opština Petrovac na Mlavi, www.petrovacnamlavi.rs
Opština Veliko Gradište, www.velikogradiste.org.rs
Opština Golubac, www.golubac.org.rs

2. Lista skraćenica

BDV	- Bruto dodata vrednost
BP REGION	- Braničevsko-Podunavski region
B2B	- <i>Business to Business</i> – direktno povezivanje poslovnih subjekata
CBC	- <i>Cross Border Cooperation</i> – Program prekogranične saradnje
CLLD	- <i>Community Lead Local Development</i> – lokalni razvoj kojim upravlja zajednica
EUSAIR	- <i>EU Strategy for Adriatic-Ionian Region</i> – Strategija EU za Jadransko-Jonski region
EUSDR	- <i>EU Strategy for Danube Region</i> – Strategija EU za region Dunava
IPA	- <i>Instrument of Pre-accession Assistance</i> – Instrumenti pred-pristupne pomoći
IPARD	- <i>Instrument for Pre-Accession for Rural Development</i> – Instrument za predpristupnu pomoć za ruralni razvoj
JPP	- Javno-privatno partnerstvo
KUD	- Kulturno-umetničko društvo
LEADER	- <i>Liaison Entre Actions de Development de l'Économie Rural</i> – veza između ruralne ekonomije i razvojnih aktivnosti
LAG	- Lokalna akciona grupa
LLL	- <i>Life Long Learning</i> - doživotno obrazovanje
LS	- Lokalna samouprava
LSRR	- Lokalna strategija ruralnog razvoja
MSP	- Mala i srednja preduzeća
MSPP	- Mala i srednja preduzeća i preduzetništvo
MZ	- Mesna zajednica
NP	- Nacionalni park
NSZ	- Nacionalna služba za zapošljavanje
NVO	- Nevladina organizacija
OCD	- Organizacije civilnog društva
OGP	- Oznaka geografskog porekla
OIE	- Obnovljivi izvori energije
PG	- Poljoprivredno gazdinstvo
PSS	- Poljoprivredna stručna služba
PT dokumentacija	- Projektno-tehnička dokumentacija
RR	- Ruralni razvoj
RSRR	- Regionalna strategija ruralnog razvoja
RPRR	- Razvoj poljoprivrede i ruralni razvoj
POUR	- Površine sa otežanim uslovima rada u poljoprivredi
RG	- Radna grupa
RPK	- Regionalna privredna komora
RRA	- Regionalna razvojna agencija
RRS BP	- Regionalna razvojna strategija Braničevo-Podunavlje
SEA	- Socio-ekonomska analiza
SWOT	- <i>Strengths, Weaknesses, Opportunities, Treats</i> - Snage, Slabosti, Šanse, Opasnosti
TE-KO Kostolac	- Termo-elektrana i kopovi Kostolac
ZPP EU	- Zajednička poljoprivredna politika EU
ZŽS	- Zaštita životne sredine

3. Učesnici u procesu izrade Strategije